

VII
C. 34700
g. 19

Dijaski koledar
1894

34700, VII, C, g,

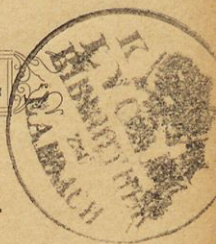




Jan Kallár

Dijaški
KOLENDAR

za navadno leto



III. letnik.

Izdala in založila „Národna Tiskarna“.



V Ljubljani.

Tisk „Národne Tiskarne“.

1893.

Vse pravice pridržane.

030058578

Vsebina.

Stran

Koledar. (Od 1. sept. 1893. do konca 1894. l.)	
Rodopis cesarske rodovine	17
Astronomiške beležke za 1894. l.	19
Ključ za določitev vremena	22
Lestvica za odmero kolkovine	23
Žrebanja avstrijskih sreček	24
Seznamek vred. kovinskega denarja	28
Poštna pristojbine za pisma	30
Brzjavni tarif	32
Jan Kollár	33
Dijaški prijatelj:	
1. O srednji šoli	42
2. Pogoji za vzprejem na srednje šole	43
3. Zrelostne izkušnje	43
4. Šolnina	46
5. Ustanove	46
Srednja učilišča na Slovenskem :	
a) Gimnazije	47
b) Realke	48
c) Učiteljišča	49
Visoke šole v Avstriji:	
a) Vseučilišča in farmacevtiški kurzi	50
b) Tehniške visoke šole	51
Šole za umetniško in strokovno izobrazbo :	
a) Visoke šole	52
b) Srednje šole	52
c) Obrtne šole	52
d) Strokovne šole	53
e) Obrtno nadaljevalne šole	53

Trgovske šole:	Stran
a) Visoke šole	54
b) Srednje šole	54
Šole za poljedel., gozdarstvo in rudarstvo:	
a) Visoke šole	55
b) Srednje šole	55
c) Male šole	56
Strokovne šole za živinozdravstvo . . .	56
Podkovske šole	57
Glasbene šole	57
Navtiške šole	58
Vojaška učilišča :	
a) Visoke šole	58
b) Srednje šole	59
c) Kadetne šole	59
Moji učitelji	60
Moji sošolci	62
Zapisek domačih nalog	66
Počitki na srednjih šolah avstrijskih . .	72
Zapisek knjig	74
Razreditev šolskih ur	76
Evropski vladarji	78
Deželni šolski nadzorniki	81
Pregled dubrovniške literature	83
Oznanila.	





89

Koledar 1893/94.



Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Petek	Egidij	
2	Sobota	Štefan	
Jezus obudi mladeniča v Najmu.			
3	Ned.	15 Angeljska (	
4	Pon.	Rozalija, Ida	
5	Torek	Lovrencij	
6	Sreda	Hermogen	
7	Četrtek	Albin	
8	Petek	Rojstvo Mar.	
9	Sobota	Korbinijan	
Jezus ozdravi vodeničnega.			
10	Ned.	16 Ime M. ☿	
11	Pon.	Prot. in Hijac.	
12	Torek	Macedonij	
13	Sreda	Virgilij	
14	Četrtek	Poviš. sv. križa	
15	Petek	Evfemija	
16	Sobota	Ljudmila	
O največji zapovedi.			
17	Ned.	17 Lambert)	
18	Pon.	Tomaž V.	
19	Torek	Konstancija	
20	Sreda	† Kvat. Evstahij	
21	Četrtek	Matevž	
22	Petek	† Kvat. Mavricij	
23	Sobota	† Kvat. Tekla	
Jezus ozdravi mrtvoudnega.			
24	Ned.	18 Mar. D. reš. u.	
25	Pon.	Kleofa ☿	
26	Torek	Justina	
27	Sreda	Kozma in Dam.	
28	Četrtek	Večeslav	
29	Petek	Mihael, arh.	
30	Sobota	Hijeronim	

☾ 3. zjut. 10. uri 47 min.

☿ 10. „ 8. „ 10 min.

☾ 18. zjut. 5. uri 24 min.

☿ 25. zveč. 9. „ 28 min.

Prazniki: 1. Egidij, na Koroškem. — 28. Večeslav, na Češkem.
— 29. Mihael, v Galiciji. — 30. Hijeronim, v Dalmaciji.

Dan se krči za 1 uro 41 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
Prilika o kraljevi ženitnini.			
1	Ned.	19 Rož. venca	
2	Pon.	Teofil	(
3	Torek	Evald	
4	Sreda	Frančišek Ser.	
5	Četrtek	Placid in tov.	
6	Petek	Brunon	
7	Sobota	Justina	
Jezus ozdravi kraljičevega sina.			
8	Ned.	20 Brigita	
9	Pon.	Dijonizij	☿
10	Torek	Frančišek B.	
11	Sreda	Nikazij	
12	Četrtek	Maksimilijan	
13	Petek	Koloman	
14	Sobota	Domicijan	
Prilika o kraljevem računu.			
15	Ned.	21 Posv. cerk.	
16	Pon.	Maksima	
17	Torek.	Jadviga	
18	Sreda	Luka, ev.	)
19	Četrtek	Peter Alk., Et.	
20	Petek	Felicijan	
21	Sobota	Uršula	
Dajte cesarju, kar je cesarjevega.			
22	Ned.	22 Kordula	
23	Pon.	Janez Kap.	
24	Torek	Rafael, arh.	
25	Sreda	Krišpin	☿
26	Četrtek	Lucijan	
27	Petek	Frumencij	
28	Sobota	Simon in Juda	
Jezus obudi Jajrovo hčer.			
29	Ned.	23 Narcis	
30	Pon.	Klavdij	
31	Torek	† Volbenk	(

(	2. popol.	4. uri 24 min.	)	18. polnč.	12. uri 25 min.
☿	9. zveč.	9. „ 33 min.	☿	25. zjut.	8. „ 33 min.
(31. polnoči 11. uri 47 min.					

17. Jadviga, praznik v Šleziji. — Dan se krči za 1 uro 44 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Sreda	Vsi svetniki	
2	Četrtek	Verne duše, Just	
3	Petek	Hubert	
4	Sobota	Karol Boromej	
Jezus pomiri vihar na morju			
5	Ned.	24 Caharija	
6	Pon.	Lenart	
7	Torek	Engelbert	
8	Sreda	Bogomir	☉
9	Četrtek	Božidar	
10	Petek	Andrej Av.	
11	Sobota	Martin, šk.	
O dobrem semenu in ljuliki.			
12	Ned.	25 Martin, p. m.	
13	Pon.	Stanislav	
14	Torek	Serapij	
15	Sreda	Leopold	
16	Četrtek	Edmund	☾
17	Petek	Gregorij	
18	Sobota	Odon	
Pr. o gorčičnem semenu in kvasu.			
19	Ned.	26 Elizabeta	
20	Pon.	Feliks V.	
21	Torek	Darov. Marije	
22	Sreda	Cecilija	
23	Četrtek	Klemen	☉
24	Petek	Janez od križa	
25	Sobota	Katarina	
O razdejanju Jeruzal. in o sodbi			
26	Ned.	27 Konrad	
27	Pon.	Virgil	
28	Torek	Sosten, Eberhart	
29	Sreda	Saturnin	
30	Četrtek	Andrej, ap.	☾
☉	8. popol. 2. uri 2 min.		☉ 23. zveč. 7. uri 14 min.
☾	16. zveč. 6. „ 50 min.		☾ 30. zjut. 10. „ 13 min.

2 Just, praznik na Tržaškem. — 15. Leopold, praznik na gorenjem in nižjem Avstrijskem.
Dan se krči za 1 uro 14 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Petek	Eligij, Natalija	
2	Sobota	Bibijana	
O poslednji sodbi.			
3	Ned.	1 adv. Franc Ks.	
4	Pon.	Barbara	
5	Torek	Saba, Krišpin	
6	Sreda	Nikolaj	
7	Četrtek	† Ambrozij	
8	Petek	Preč. sp. M.	☉
9	Sobota	Valerija	
Janez Krstnik v ječi.			
10	Ned.	2 adv. Evlalija	
11	Pon.	Damaz	
12	Torek	Kolumb	
13	Sreda	Lucija, Otilija	
14	Četrtek	Spiridijon	
15	Petek	Jarnež, Krist	
16	Sobota	Albina	☾
Janez Krstnik pričuje o Kristusu			
17	Ned.	3 adv. Lazar	
18	Pon.	Gracijan	
19	Torek	Nemezij	
20	Sreda	† Kvat. Liberat	
21	Četrtek	Tomaž	
22	Petek	† Kvat. Dem.	
23	Sobota	† Kvat. Vikt.	☉
Jan. Krst. poklican v prerokov.			
24	Ned.	4 adv. Ad. in E.	
25	Pon.	Božič. Roj. G.	
26	Torek	Štefan	
27	Sreda	Janež, ev.	
28	Četrtek	Nedolžni otročiči	
29	Petek	Tomaž, šk.	
30	Sobota	Evgenij	☾
Simon in Ana oznan. gospoda.			
31	Ned.	Silvester	
☉	8. zjut.	8. uri 46 min.	☉ 23. zjut. 5. uri 42 min.
☾	16. zveč.	11. „ 27 min.	☾ 30. popol. 12. „ 23 min.

14. Spiridijon, praznik v Dalmaciji.

Dan se krči do 21. za 20 min. in zopet vzraste do konca meseca za 4 min.

Onevi	Godovi	Zapisnik
1 Pon.	Novo leto	
2 Torek	Makarij	
3 Sreda	Genovefa	
4 Četrtek	Tit, škof	
5 Petek	Telesfor	
6 Sob.	Sv. 3 kralji	
Ko je bil Jezus 12 let star.		
7 Ned.	1 Ep. Valentin ☿	
8 Pon.	Severin	
9 Torek	Julijan in Basilisa	
10 Sreda	Pavel, puščavnik	
11 Četrtek	Higin	
12 Petek	Arkadij	
13 Sobota	Hilarij	
O ženitnini v Kani Galilejski.		
14 Ned.	2 Ep. Ime Jez.	
15 Pon.	Maver, Izidor	☾
16 Torek	Marcel, Honorat	
17 Sreda	Anton, pušč.	
18 Četrtek	Sv. Petra stol	
19 Petek	Kanut, Agricij	
20 Sobota	Fabijan in Boštjan	
Prilika o delavcih v vinogradu.		
21 Ned.	1 pp. Neža ☿	
22 Pon.	Vincencij	
23 Torek	Zaroka Mar. Dev.	
24 Sreda	Timotej, Babila	
25 Četrtek	Spreobrnitev Pavla	
26 Petek	Polikarp, Pavel	
27 Sobota	Janez Zlatoust	
Prilika o sejalcu in semenu.		
28 Ned.	2 pp. Julijan ☾	
29 Pon.	Frančišek Salez.	
30 Torek	Janez mil., Martina	
31 Sreda	Peter Nolaški	



7. zjut. 4 uri 13 min.



15. zjut. 1 uri 15 min.



21. popol. 4. uri 17 min.



28. zvečer 5. uri 56 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Četrtek	Ignacij, škof	
2	Petek	Svečnica	
3	Sobota	Blaž, Oskar	
Jezus ozdravi slepca.			
4	Ned.	3 pp. Andrej	☉
5	Pon.	Agata, dev.	
6	Torek	Pust, Rotija	
7	Sreda	† Pepelnica	
8	Četrtek	Janez Mat.	
9	Petek	Apolonija, Ciril Al.	
10	Sobota	Šolastika, Silvan	
Jezusa skuša hudič.			
11	Ned.	1 post. Deziderij	☾
12	Pon.	Evlalija, Melecij	
13	Torek	Katarina, Jordan	
14	Sreda	† Kvat. Valentin	
15	Četrtek	Favstin in Jovita	
16	Petek	† Kvat. Julijana	
17	Sobota	† Kvat. Silvin, šk.	
Jezus se na gori spremeni.			
18	Ned.	2 post. Simeon	☉
19	Pon.	Konrad, Viktor	
20	Torek	Elefterij, škof	
21	Sreda	Maksimilijan	
22	Četrtek	Stol sv. Petra	
23	Petek	Marijeta Kortonska	
24	Sobota	Matija, apost.	
Jezus izžene hudiča iz mutca.			
25	Ned.	3 post. Valburga	☾
26	Pon.	Porfirij, Nestor	
27	Torek	Leander, škof	
28	Sreda	Roman, škof	



5. zveč. 10. uri 51 min.



20. zjut. 3. uri 22 min.



13. opol. 11. uri 48 min.



27. popol. 1. uri 34 min.

Dnevi	Godovi	Zapisnik
1 Četrtek	Albin, škof, Svitbert	
2 Petek	Simplicij	
3 Sobota	Kunigunda, Avsterij	
Jezus nasiti 5000 mož.		
4 Ned.	4 post. Kazimir	
5 Pon.	Friderik	
6 Torek	Fridolin, Katarina	
7 Sreda	Tomaž Akv.	☿
8 Četrtek	Janez od Boga	
9 Petek	Frančiška	
10 Sobota	40 mučencev, Kaj	
Judje hočejo Jezusa kamenjati.		
11 Ned.	5 post. Heraklij	
12 Pon.	Gregorij	
13 Torek	Rozina, Evfrazija	
14 Sreda	Matilda	☾
15 Četrtek	Longin, Felicita	
16 Petek	Mar. Dev. 7 žal.	
17 Sobota	Jedert, Agrikola	
Jezus častito jezdi v Jeruzalem.		
18 Ned.	6 post. Ciril Jer.	
19 Pon.	Jožef	
20 Torek	Patricij, škof	
21 Sreda	Benedikt	☿
22 Četrtek	† Vel. čet. Oktav.	
23 Petek	† Vel. pet. Viktorijan	
24 Sobota	† Vel. sob. Gabrijel	
Jezus vstane od smrti.		
25 Ned.	Vel. nedelja	
26 Pon.	Vel. poned. Eman.	
27 Torek	Rupert, Evtropij	
28 Sreda	Janez, pušč.	
29 Četrtek	Ciril, Avgusta	☾
30 Petek	Kvirin, Angelika	
31 Sobota	Amos, Modest	

☿ 7. popol. 3. uri 24 min.

☿ 21. popol. 3. uri 17 min.

☾ 14. zvečer 7. uri 33 min.

☾ 29. zjutraj 9. uri 33 min.

Praznik: 19. Jožef, na Kranjskem, Koroškem, Primorskem, Solnograškem, Štajarskem in severnem Tirolskem.

Dan vzraste za 1 uro 46 min.

Dnevi	Godovi	Zapisnik
Jezus se prikaže pri zaprtih vratih.		
1 Ned.	1 pov. (bela) Hug.	
2 Pon.	Frančišek Pavl.	
3 Torek	Rihard, Irena	
4 Sreda	Izidor, Rozamila	
5 Četrtek	Vincencij Fer.	
6 Petek	Sikst, Celestin	☿
7 Sobota	Herman J.	
Jezus se imen. dob. pastirja.		
8 Ned.	2 pov. Dioniz	
9 Pon.	Marija Kleofa	
10 Torek	Ecehijel, Antonij	
11 Sreda	Leon Vel., Betina	
12 Četrtek	Saba, Julij	
13 Petek	Hermenegild	☾
14 Sobota	Lambert, Tiburecij	
Jezus napove svoj odhod.		
15 Ned.	3 pov. Var. sv. Jož.	
16 Pon.	Turibij, Kalist	
17 Torek	Anicet, Rudolf	
18 Sreda	Apolonij, Elevterij	
19 Četrtek	Leon IX., Ema	
20 Petek	Marcelin, škof	☿
21 Sobota	Anzelm, Bruno	
Jezus obeta učencem sv. Duha.		
22 Ned.	4 pov. Sotor in Kaj	
23 Pon.	Adalbert, Jurij	
24 Torek	Jurij, Bona	
25 Sreda	Marko, evangelist	
26 Četrtek	Klet, Marcelin	
27 Petek	Peregrin, Anast.	
28 Sobota	Vital, Pav. od kr.	☾
Jezus uči o moči molitve.		
29 Ned.	5 pov. Peter	
30 Pon.	Katarina (Križevo.)	

☿ 6. zjut. 5. uri 5 min.

☾ 13. polnč. 1. uri 38 min.

☿ 20. zjut. 4. uri 7 min.

☾ 28. zjut. 4. uri 26 min.

24. Jurij, praznik na Kranjskem.
Dan vzraste za 1 uro 35 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Torek	Filip in Jak. } Križevo	
2	Sreda	Atanazij	
3	Četr.	Krist. vneb.	
4	Petek	Florijan	
5	Sobota	Pij V., Gothard ☸	
Jez. gov. o pričevanju sv. Duha.			
6	Ned.	6 pov. Janez ev.	
7	Pon.	Stanislav, Gizela	
8	Torek	Prikazen Mihaela	
9	Sreda	Gregor Nac	
10	Četrtek	Izidor, Antonin	
11	Petek	Mamert, Gandolf	
12	Sobota	† Pankracij ☾	
Jezus gov. o sv. Duhu in ljubezni.			
13	Ned.	Bink. nedelja	
14	Pon.	Bink. pon.	
15	Torek	Sofija, Hilarij	
16	Sreda	† Kvat. Janez Nep.	
17	Četrtek	Paškal, Ubald	
18	Petek	† Kvat. Feliks	
19	Sobota	† Kvat. Celestin ☸	
Meni je vsa oblast dana.			
20	Ned.	1 Sv. Trojica	
21	Pon.	Valens, Feliks K.	
22	Torek	Helena, Julija	
23	Sreda	Deziderij, Andrej B.	
24	Četr	Sv. Reš. telo	
25	Petek	Urban	
26	Sobota	Filip Ner., Avg.	
Prilika o veliki večerji.			
27	Ned.	2 Magdalena ☾	
28	Pon.	German, Viljem	
29	Torek	Maksim, Feliks I.	
30	Sreda	Ferdinand, Feliks L.	
31	Četrtek	Angela M., Kancijan	

☸ 5. popol. 3. uri 47 min. ☸ 19. zvečer 5. uri 48 min.
 ☾ 12. zjut. 7. uri 26 min. ☾ 27. zvečer 9. uri 10 min.

7. Stanislav, praznik v okraji mesta Krakova, na Rusko-Poljskem in v Poznanju. — 16. Janez Nep., praznik na Češkem.
 Dan vzraste za 1 uro 15 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Petek	Srce Jezusovo	
2	Sobota	Erazem, Gvidon	
Prilika o izgubljeni ovci.			
3	Ned.	3 Klotilda	
4	Pon.	Kvirin, Optat	☾
5	Torek	Bonifacij	
6	Sreda	Norbert, Bertrand	
7	Četrtek	Robert, Sabinijan	
8	Petek	Medard, Maksim	
9	Sobota	Primož in Felicijan	
O velikem ribjem lovu.			
10	Ned.	4 Marjeta	☾
11	Pon.	Barnaba, apost.	
12	Torek	Janez Fak., Onufrij	
13	Sreda	Anton Padov.	
14	Četrtek	Bazilij, Elizej	
15	Petek	Vid, Modest in tov.	
16	Sobota	Franc Regij	
O farizejski pravičnosti.			
17	Ned.	5 Adolf, škof	
18	Pon.	Marka in Marcel.	☾
19	Torek	Gervazij in Prot.	
20	Sreda	Silverij, Florentina	
21	Četrtek	Alojzij, Alban	
22	Petek	Pavlin, Ahacij	
23	Sobota	Eberhard, Canon	
Jezus nasiti 4000 mož.			
24	Ned.	6 Janez Krstnik	
25	Pon.	Prosper, Viljem	
26	Torek	Janez in Pavel	☾
27	Sreda	Hema, Vladislav	
28	Četrtek	† Leon II., Irenej	
29	Petek	Peter in Pavel	
30	Sobota	Spomin Pavla	

☾ 4. polnč. 12. uri 2 min.

☾ 10. popol. 2. uri 20 min.

☾ 18. zjut. 8. uri 12 min.

☾ 26. opol. 11. uri 8 min.

24. Janez Krst., praznik na Solnograškem in v Slavoniji. —

27. Vladislav, praznik na Sedmograškem.

Dan vzraste do 21. dne za 17 min. in se zopet krči do konca meseca za 1 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
O lažnjivih prorokih.			
1	Ned.	7 Teobald, pušč.	
2	Pon.	Obisk. Marije Dev.	
3	Torek	Helijodor, šk.	☿
4	Sreda	Urh, Berta	
5	Četrtek	Ciril in Metod	
6	Petek	Izajija, Goar	
7	Sobota	Benedikt IX., Vilib.	
O krivičnem hišniku.			
8	Ned.	8 Elizabeta	
9	Pon.	Anatolija	☾
10	Torek	Amalija	
11	Sreda	Pij I., Veronika	
12	Četrtek	Mohor in Fortunat	
13	Petek	Anaklet, Evgenij	
14	Sobota	Bonaventura	
Jezus se nad Jeruzalemom joka.			
15	Ned.	9 Henrik I.	
16	Pon.	Marija škapul.	
17	Torek	Aleš, Marcelina	☿
18	Sreda	Friderik	
19	Četrtek	Vincenc Pavl.,	
20	Petek	Marjeta, Elija	
21	Sobota	Danijel, Olga	
O farizeju in o colnarju.			
22	Ned.	10 Marija Magd.	
23	Pon.	Liborij, Apolinar	
24	Torek	Kristina, Roman	
25	Sreda	Jakob, apost.	☾
26	Četrtek	Ana	
27	Petek	Natalija	
28	Sobota	Inocencij, Viktor	
Jezus ozdravi gluhomutca.			
29	Ned.	11 Marta	
30	Pon.	Abdon in Senen	
31	Torek	Ignacij Loj.	
☿	3. zjut. 6. uri 51 min.		☿ 17. zveč. 11. uri 8 min.
☾	9. zveč. 11. uri 20 min.		☾ 25. zveč. 10. uri 12 min.
5. Ciril in Metod, praznik na Moravskem. — 20. Elija, praznik na Hrvatskem. — Dan se krči za 58 min.			

Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Sreda	Vezi Petra	☿
2	Četrtek	Porcijunkola	
3	Petek	Najdba sv. Štefana	
4	Sobota	Dominik, Aristarh	
O usmiljenem Samaritanu.			
5	Ned.	12 Marija D. snež.	
6	Pon.	Gospodova sprem.	
7	Torek	Kajetan, Donat	
8	Sreda	Cirijak	☾
9	Četrtek	Roman, Domicijan	
10	Petek	Lovrencij, Hugon	
11	Sobota	Suzana, Filomena	
Jezus ozdravi deset gobavih.			
12	Ned.	13 Klara	
13	Pon.	Hipolit in Kasijan	
14	Torek	† Evzebij, Anast.	
15	Sreda	Vnebovz. Mar.	
16	Četrtek	Rok, Hijacint	☿
17	Petek	Liberat, Bened.	
18	Sobota	Helena, Agapit	
Jezus razlaga božjo previdnost.			
19	Ned	14 Joahim	
20	Pon.	Bernard, Štefan	
21	Torek	Ivana Frančiška	
22	Sreda	Hipolit, Timotej	
23	Četrtek	Filip Ben.	
24	Petek	Jarnež, apost.	☾
25	Sobota	Ludovik	
Jezus obudi mladeniča v Najmu.			
26	Ned.	15 Srce Marijino	
27	Pon.	Jožef Kal., Natalija	
28	Torek	Avguštin	
29	Sreda	Obglav. Jan. Kr.	
30	Četrtek	Roza Lim.	☿
31	Petek	Rajmund, Izabela	

☿ 1. popol. 1. uri 30 min.

☿ 16. popol. 2. uri 22 min.

☾ 8. dopol. 11. uri 11 min

☾ 24. popol. 6. uri 45 min.

☿ 30. zveč. 9 uri 10 min.

16. Rok, praznik na Hrvatskem.
Dan se krči za 1 uro 33 min.

Onevi		Godovi	Zapisnik
1	Sobota	Egidij, Verena	
Jezus ozdravi vodeničnega.			
2	Ned.	16 Angeljska	
3	Pon.	Evfemija in tov.	
4	Torek	Rozalija, Ida	
5	Sreda	Lovrencij, Viktorin	
6	Četrtek	Hermogen, Petronij	
7	Petek	Albin, Regina	
8	Sob.	Rojstvo Mar.	☾
O največji zapovedi.			
9	Ned.	17 Ime Marije	
10	Pon.	Nikolaj Tol.	
11	Torek	Prot in Hijacint	
12	Sreda	Macedonij, Tobija	
13	Četrtek	Virgilij, Amijat	
14	Petek	Povišanje sv. kr.	
15	Sobota	Nikodem	☾
Jezus ozdravi mrtvoudnega.			
16	Ned.	18 Ljudmila	
17	Pon.	Lambert, Hildegard	
18	Torek	Tomaž Vil., Metodij	
19	Sreda	† Kvat. Januarij	
20	Četrtek	Evstahij, Suzana	
21	Petek	† Kvat. Matevž	
22	Sobota	† Kvat. Mavricij	☾
Prilika o kraljevi ženitnini.			
23	Ned.	19 Tekla	
24	Pon.	Mar Dev. reš. ujetn.	
25	Torek	Kleofa, Firmin	
26	Sreda	Justina, Ciprijan	
27	Četrtek	Kozma in Damijan	
28	Petek	Večeslav	
29	Sobota	Mihael, arh.	☾
Jezus ozdravi kraljičevega sina.			
30	Ned.	20 Hijeronim	

☾ 7. zjut. 2. uri 8 min. ☾ 22. popol. 1. uri 37 min.
☾ 15. zveč. 5. uri 27 min. ☾ 29. zjut. 6. uri 40 min.

Prazniki: 1 Egidij, na Koroškem. — 28. Večeslav, na Češkem.
— 29. Mihael, v Galiciji. — 30. Hijeronim, v Dalmaciji.
Dan se krči za 1 uro 42 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Pon.	Remigij, Arēta	
2	Torek	Leodegar, Teofil	
3	Sreda	Kandid, Evald	
4	Četrtek	Frančišek Seraf	
5	Petek	Placid in tov.	
6	Sobota	Brunon, Fida	☾
Prilika o kraljevem računu.			
7	Ned.	21 Rož. venca	
8	Pon.	Brigita, Simeon	
9	Torek	Dionizij, Abraham	
10	Sreda	Frančišek Borg.	
11	Četrtek	Nikazij, Emilijan	
12	Petek	Maksimilijan	
13	Sobota	Edvard, Koloman	
Dajte cesarju, kar je cesarjevega.			
14	Ned.	22 Kalist	☼
15	Pon.	Terezija, Brunon	
16	Torek	Gal, Maksima	
17	Sreda	Jadviga, Viktor	
18	Četrtek	Luka, evang.	
19	Petek	Peter Alk., Etbin	
20	Sobota	Vital, Felicijan	
Jezus obudi Jajrovo hčer.			
21	Ned.	23 Posv. cerk.	☾
22	Pon.	Kordula, Saloma	
23	Torek	Janez Kap, Etbin	
24	Sreda	Rafael, arh.	
25	Četrtek	Krišpin, Bonifacij	
26	Petek	Evarist, Lucijan	
27	Sobota	Sabina, Frumencij	
Jezus ozdravi gobovca.			
28	Ned.	24 Simon in Juda	☼
29	Pon.	Narcis, Hijacint	
30	Torek	Klavdij, Marcel	
31	Sreda	† Volfgang	

☾ 6. zvečer 8. uri 6 min.

☼ 14. zvečer 7. uri 46 min.

☾ 21. zvečer 8. uri 1 min.

☼ 28. zvečer 7. uri 3 min.

17. Jadviga, praznik v Šleziji.

Dan se krči za 1 uro 40 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Četr.	Vsi svetniki	
2	Petek	Verne duše, Just	
3	Sobota	Hubert, Ita	
Jezus pomiri vihar na morju.			
4	Ned.	25 Karol Boromej	
5	Pon.	Caharija	
6	Torek	Lenart, Sever	
7	Sreda	Engelbert	
8	Četrtek	Bogomir	
9	Petek	Božidar, Orest	
10	Sobota	Andrej Avelin.	
O dobrem semenu in ljuliki.			
11	Ned.	26 Martin, šk.	
12	Pon.	Martin, p. m.	
13	Torek	Stanislav Kostka	☉
14	Sreda	Serapijon, Klem.	
15	Četrtek	Leopold, Jedert	
16	Petek	Edmund, Otmar	
17	Sobota	Gregorij, Hugon	
Pril. o gorčičnem sem. in kvasu.			
18	Ned.	27 Odon	
19	Pon.	Elizabeta, Poncijan	
20	Torek	Feliks Val.,	☾
21	Sreda	Darov, Mar. Dev.	
22	Četrtek	Cecilija, Maver	
23	Petek	Klemen, Felicita	
24	Sobota	Janez od križa	
O razdejanju Jeruz. in o sodbi.			
25	Ned.	28 Katarina	
26	Pon.	Konrad, Peter	
27	Torek	Virgil, Ahacij	☾
28	Sreda	Eberhart, Sosten	
29	Četrtek	Saturnin, Filomen	
30	Petek	Andrej, apost.	
☾ 5. zvečer 4. uri 21 min.		☾ 20. zjut. 3. uri 14 min.	
☉ 13. zjutraj 8. uri 55 min.		☉ 27. zjut. 10. uri — min.	

2. Just, praznik na Tržaškem. — 15. Leopold, praznik na gorenjem in nižjem Avstrijskem.
Dan se krči za 1 uro 18 min.

Dnevi		Godovi	Zapisnik
1	Sobota	Eligij, Natalija	
O poslednji sodbi.			
2	Ned.	1 adv. Bibijana	
3	Pon.	Frančišek Ksaver	
4	Torek	Barbara, Peter Zlat.	
5	Sreda	Saba, Krišpin	
6	Četrtek	Nikolaj	
7	Petek	† Ambrozij	
8	Sob.	Preč. sp. Mar.	
Janez Krstnik v ječi.			
9	Ned.	2 adv. Sir, škof	
10	Pon.	Evlalija, Melhijad	
11	Torek	Damaz, Tason	
12	Sreda	Sinezij, Kolumb	☿
13	Četrtek	Lucija, Otilija	
14	Petek	Spiridijon, Nikazij	
15	Sobota	Jarnež, Kristina	
Jan. Krst. pričuje o Kristusu.			
16	Ned.	3 adv. Albina	
17	Pon.	Lazar, Berta	
18	Torek	Gracijan, Desiderat	
19	Sreda	† Kvat. Nemezij	☾
20	Četrtek	Liberat, Kristijan	
21	Petek	† Kvat. Tomaž	
22	Sobota	† Kvat. Demetrij	
Jan. Krst. poklican v prerok.			
23	Ned.	4 adv. Viktorija	
24	Pon.	† Adam in Eva	
25	Torek	Božič. Roj. G.	
26	Sreda	Štefan, Dijonizij	
27	Četrtek	Janež, evang.	☿
28	Petek	Nedolžni otročiči	
29	Sobota	Tomaž, David	
Simon in Ana ozan. Gospoda.			
30	Ned.	N. p. n. 1. Nicefor	
31	Pon.	Silvester, Pavlina	

☾ 5. popol. 1. uri 21 min.

☿ 12. zvečer 8. uri 51 min.

☾ 19. popol. 12. uri 21 min.

☿ 27. zjut. 3. uri 25 min.

14. Spiridijon, praznik v Dalmaciji.

Dan se krči do 21. za 19 min. in zopet vzraste do konca meseca za 5 min.

Rodopis cesarske rodovine.

Cesar avstrijski: Franc Jožef I., rojen v Schönbrunu dné 18. avgusta 1830, je prevzel cesarstvo dné 2. decembra 1848.

Cesarica: Elizabeta Evgenija Amalija, hči vojvode Maksa Jožefa na Bavarskem, rojena v Posenhofenu dné 24. dec. 1837, poročena dné 24. aprila 1854 na Dunaju.

Cesarjevič naslednik: Rudolf (Franc, Karol, Jožef), rojen dné 21. avgusta 1858, umrl dné 30. januarja 1889; poročen dné 10. maja 1881 z belgijsko princezino Štefanijo, rojeno dné 21. maja 1864.

Cesaričine: 1. Sofija (Friderika, Doroteja), rojena dné 5. marcija 1855, umrla v Budi dné 30. maja 1857. — 2. Gizela (Ludovika, Marija), rojena dné 12. julija 1856, poročena z bavarskim kraljevičem Leopoldom dné 20. aprila 1873. — 3. Marija, Valerija (Matilda, Amalija), rojena dné 22. aprila 1868, poročena dné 31. julija 1890 z nadvojvodo Francem Salvatorjem, rojenim dné 21. avgusta 1866.

Hči cesarjeviča naslednika: Elizabeta (Marija, Henrieta, Štefanija, Gizela), rojena dné 2. septembra 1883.

Bratje Nj. Velečanstva cesarja.

1.) Nj. vel. nadv. Ferdinand Maksimilijan (Jožef), rojen v Schönbrunu dné 6. julija 1832, poročen v Bruselju dné 26. julija 1857 s Karolino, hčerjo kralja belgijskega, — cesar mehikanski, umrl dné 19. junija 1867.

2.) Nadvojvoda Karol Ludovik (Jožef Marija), rojen v Schönbrunu dné 30. julija 1833, poročen dné 4. novembra 1856 z Margareto, hčerjo kralja Ivana saskega, rojeno dné 24. maja 1840, umrlo dne 15. septembra 1858; v drugič poročen z Anuncijato, hčerjo kralja Ferdinanda II. sicilskega, rojeno dné 24. marcija 1843, umrlo dné 4. maja 1871; tretjič poročen z Marijo Terezijo, hčerjo portugalskega kraljeviča Dona Miguela, dné 23. julija 1873. — Otroci Franc Ferdinand d'Este, rojen dné 18. dec. 1863; Oton, rojen dné 21. aprila 1865; Ferdinand, rojen dné 27. decembra 1868; Margareta, rojena dné 13. maja 1870; Marija, rojena dné 31. julija 1876; Elizabeta, rojena dné 7. julija 1878.

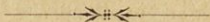
3.) Nadvojvoda Ludovik Viktor (Jožef Anton), rojen na Dunaji dné 15. maja 1842.

Roditelji Nj. Velečanstva.

Franc Karol, rojen na Dunaji dné 7. decembra 1802, umrl dné 8. decembra 1878 na Dunaji; poročen na Dunaji dné 4. novembra 1824 s Sofijo, rojeno v Monakovem dné 27. januarja 1805, umrlo dné 28. maja 1872.

Očetov brat.

Ferdinand I., rojen na Dunaji dné 19. aprila 1793, je postal cesar dné 2. marcija 1835, cesarstvu se odpovedal dné 2. decembra 1848, umrl dné 29. junija 1875. Poročen je bil z Marijo Ano Karolino, kraljičino sardinsko, rojeno dné 19. septembra 1803, umrlo v Pragi dné 4. maja 1884.



Navadno leto 1894.

ima 365 dnij in se začne s ponedeljkom in konča s ponedeljkom.

Začetek leta 1894.

Občno in državno leto se začne novega leta dan, 1. januarija.

Cerkveno leto se začne 1. adventno nedeljo, dné 2. decembra.

Premakljivi prazniki.

Ime Jezusovo 14. jan.	Binkoštna ned. ^o 13. maj.
Septuagesima 21. jan.	Sv. Trojica 20. maja.
Pust 6. februarija.	Sv. Rešnje telo 24. maj.
Pepelnica 7. febr.	Srce Jezusovo 1. jun.
Marije 7 žal. 16. marc.	Angeljska ned. 2. sept.
Velika noč 25 marca	Ime Marijino 9. sept.
Križev teden 30 aprila,	Rožnega venca 7. okt.
1. in 2 maja	Posveč. cerkev 21. okt.
Vnebohod Kr. 3. maj.	1. adv. nedelja 2. dec.
Od Božiča do pepelnice je 6 tednov in 2 dnij.	

Kvaterni in drugi posti.

- I. kvatre, spomladanske ali postne 14., 16. in 17. februarija.
- II. " letne ali binkoštné 16., 18. in 19. maja.
- III. " jesenske 19., 21. in 22. septembra.
- IV. " pozimske ali adventne 19., 21 in 22. decembra.

Kvaterni in drugi posti so s † zaznamovani.

Znamenja luninih krajev.

Mlaj
Prvi krajec



Ščip ali polna luna
Zadnji krajec



Nebeška znamenja.

	oven	♈		tehtnica	♎
	bik	♉		škorpion	♏
	dvojčki	♊		strelec	♐
	rak	♋		kozel	♑
	lev	♌		vodnar	♒
	devica	♍		ribe	♓

Letni časi.

Pomlad se začne 20. marca ob 10. uri
13 min. zjutraj.

Poletje se začne 21. junija ob 6. uri
15 min. zjutraj.

Jesen se začne 23. septembra ob 8. uri
51 min. zvečer.

Zima se začne 21. decembra ob 3. uri
12 min. popoldne.

Cerkveno prepovedani časi.

Obhajati ženitve je prepovedano od 1. adventne nedelje do razglasenja Gospodovega, — in od pepelnice do bele nedelje.

Državno prepovedani časi.

Igre v glediščih, javni plesi in bali so prepovedani: 1.) Veliki četrtek, 2.) veliki petek, 3.) veliko soboto, 4.) presv. Rešnj. Telesa in

5.) božični dan. — Druge veselice, n. pr. koncerti, besede, godbe itd. so prepovedane zadnje tri dni velikega tedna in 24. decembra.

Sodna opravila praznujejo: od Božiča do svetih treh kraljev godú, od cvetne nedelje do velikonočnega ponedeljka, v osmini sv. Telesa, vsako nedeljo in zapovedani praznik.

Mrakovi l. 1894.

Leta 1894. mrkne solnce dvakrat in luna dvakrat, pa po naših deželah videli bodemo le drugi lunin mrak.

Prvokrat mrkne luna 21. marca, in sicer nepopolno, vidno po zahodnih obalih severne Amerike, na Tihem morju, v Avstraliji, Aziji in na Indijskem morju.

Drugokrat pa mrkne luna nepopolno 15. septembra. Mrak se začne ob štirih 41 min. zjutraj in konča ob šestih 29 min. zjutraj; tretji del lune bode otemnel. Videli bodo ta mrak po zahodnih delih Evrope, na Atlantskem morju in v Ameriki.

Solnce mrkne prvokrat 6. aprila, deloma vidno po vzhodnih krajih Evrope, na severovzhodnih obalih Afrike in severnih koncih severne Amerike.

Drugokrat mrkne solnce popolno 29. septembra. Otemnevati začne ob štirih 41 min. zjutraj, popolni mrak je ob sedmih 12 min. zjutraj, konec pa ob devetih 22 min. zjutraj. Videli bodo to mrknjenje po vzhodnih deželah Afrike, v Arabiji, v Indiji, v Avstraliji in na indijskem morju.

Ključ,

22

s katerim **vreme** za celo leto naprej vsakdo lahko zvé, ako le vé, kdaj se luna spremeni, to je: ob kateri uri nastopi prvi krajec D , ščip S , zadnji krajec C in mlaj M .

Ta ključ je napravil slavni zvezdoslovec J. W. Herselj in dunajska kmetijska družba ga je 1. 1839. spoznala najbolj zanesljivim. Pomeni pa, kedar se luna spremeni:

Ob uri	Po letu	Po zimi	Ob uri	Po letu	Po zimi
od 12 opoldne do 2 popoldne	veliko dežja	sneg in dež	od 12—2 po noči	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2—4 popol.	premenljivo	lepo in prijetno	od 2—4 zjutraj	mrzlo z dežjem	sneg in vihar
od 4—6 popol.	lepo	lepo	od 4—6 zjutraj	dež	sneg in vihar
od 6—10 zv.	lepo pri severu ali zapadniku, dež pri jugu ali jugozapadniku	dež in sneg pri jugu ali zapadniku	od 6—10 dopo- ludne	premenljivo	dež pri severo- zapad., sneg pri vzhodniku
od 10—12 po noči	lepo	lepo	od 10—12 opoldne	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter

Opomba. Celo leto se razdeli v dve deli, t. j. leto in zimo; za leto velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa velja za zimo. — Da se je na ta ključ bolj zanašati, kakor na druge koledarje, o tem se je lahko prepričati.

Lestev za določitev kolkovine.

I. Kolek za menice.

čez	do	75 gl. — gl. 5 kr.	čez	do	2 gl. — 0 kr.
75 „	150 „	— „ 10 „	2 „	20 „	— „ 7 „
150 „	300 „	— „ 20 „	20 „	40 „	— „ 13 „
300 „	450 „	— „ 30 „	40 „	60 „	— „ 19 „
450 „	600 „	— „ 40 „	60 „	100 „	— „ 32 „
600 „	750 „	— „ 50 „	100 „	200 „	— „ 63 „
750 „	900 „	— „ 60 „	200 „	300 „	— „ 94 „
900 „	1050 „	— „ 70 „	300 „	400 „	— „ 125 „
1050 „	1200 „	— „ 80 „	400 „	800 „	— „ 250 „
1200 „	1350 „	— „ 90 „	800 „	1200 „	— „ 500 „
1350 „	1500 „	1 „ — „	1200 „	1600 „	— „ 750 „
1500 „	3000 „	2 „ — „	1600 „	2000 „	— „ 1000 „
3000 „	4500 „	3 „ — „	2000 „	2400 „	— „ 1200 „
4500 „	6000 „	4 „ — „	2400 „	3200 „	— „ 1600 „
6000 „	7500 „	5 „ — „	3200 „	4000 „	— „ 2000 „
7500 „	9000 „	6 „ — „	4000 „	4800 „	— „ 2400 „
9000 „	10500 „	7 „ — „	4800 „	5600 „	— „ 2800 „
10500 „	12000 „	8 „ — „	5600 „	6400 „	— „ 3200 „
12000 „	13500 „	9 „ — „	6400 „	7200 „	— „ 3600 „

II. Kolek za pisma.

čez	do	10 gl. — gl. 7 kr.
10 „	20 „	— „ 13 „
20 „	30 „	— „ 19 „
30 „	50 „	— „ 32 „
50 „	100 „	— „ 63 „
100 „	150 „	— „ 94 „
150 „	200 „	— „ 125 „
200 „	400 „	— „ 250 „
400 „	600 „	— „ 500 „
600 „	800 „	— „ 750 „
800 „	1000 „	— „ 1000 „
1000 „	1200 „	— „ 1200 „
1200 „	1600 „	— „ 1600 „
1600 „	2000 „	— „ 2000 „
2000 „	2400 „	— „ 2400 „
2400 „	2800 „	— „ 2800 „
2800 „	3200 „	— „ 3200 „
3200 „	3600 „	— „ 3600 „
3600 „	4000 „	— „ 4000 „

1. febr.	žreb.	5% državnih srečk l. 1860.	(Žrebanje premij l. maja.)		
1.	"	grofa St. Genois-a srečk		52.500	68'25
15.	"	3% avstr. zemlj.-kredit. srečk I. izdaje		45.000	100'—
15.	"	Jó-sziv srečk		10.000	2'—
15.	"	mesta Stanislava srečk		9.000	25'—
1. marcija	"	državnih srečk l. 1864.		150.000	200'—
1.	"	srečk za zidanje stolne cerkve (Bazilike)			
	"	v Budimpešti		20.000	6'—
1.	"	ogersk. rudečega križa srečk		25.000	6'—
5.	"	3% avstr. zemlj.-kredit. srečk II. izdaje		50.000	100'—
1. aprila	"	4% drž. srečk l. 1854. (Žrebanje premij)		105.000	314'—
1.	"	4% srečk o reguliranji Tise		100.000	120'—
1.	"	dunajskih komunalnih srečk		200.000	140'—
1.	"	Rudolfovih srečk		15.000	12'—
2. maja	"	5% državnih srečk l. 1860. (Žrebanje)			
	"	premij)		300.000	600'—
	"	kreditnih srečk		150.000	200'—
2.	"	avstrij. rudečega križa srečk		25.000	12'—
5.	"	3% avstr. zemlj.-kredit. srečk II. izdaje		50.000	100'—
16.	"	3% " " " " " " " " " "		45.000	100'—
16.	"	3% ogersk. hipot. prijorit. dolžnih pisem		50.000	100'—

Glavni dobitak manj. dobit

16. maja žreb.	ogerskih premijskih srečk	120.000	152. —
1. junija	državnih srečk l. 1854.	150.000	200. —
1. "	4 $\frac{1}{2}$ % tržaških srečk	21.000	105. —
15. "	Jó-sziv srečk	10.000	2. —
15. "	budimskih srečk	20.000	60. —
1. julija	4% držav. srečk l. 1854. (Žrebanje serij, žrebanje premij 1. oktobra.)		
1. "	4% dunavskih parobrodnih srečk	63.000	105. —
1. "	dunajskih komunalnih srečk	200.000	140. —
1. "	ogerskega rudečega križa srečk	15.000	6. —
4. "	3% avstr. zemlj.-kredit.-srečk II. izdaje	50.000	100. —
15. "	kneza Salma srečk	21.000	63. —
15. "	grofa Waldsteina srečk	21.000	31.50
30. "	kneza Claryja srečk	26.250	63. —
1. avg.	5% drž. l. 1860. (Žrebanje serij, žrebanje premij 2. novembra.)		
16. "	3% avstr. zemlj.-kredit srečk I. izdaje	45.000	100. —
1. sept.	kreditnih srečk	150.000	200. —
1. "	avstrij. rudečega križa srečk	15.000	12. —
1. "	Basilika (Budimpešta)	10.000	6. —
5. "	3% avstr. zemlj.-kredit. srečk II. izdaje	50.000	100. —
		50.000	100. —

15. sept.	žreb. 4% ogersk. hipot. priporit. dolžnih pisem	50.000	100.—
15.	„ kneza Palfija srečk	42.000	63.—
1. oktob.	4% držav. srečk l. 1854. (Žreb. premij)	31.500	315.—
1.	„ dunajskih komunalnih srečk	200.000	140.—
1.	„ Rudolfovih srečk	10.000	12.—
1.	„ 4% srečk o reguliranji Tise	100.000	120.—
15.	„ Jó-sziv srečk	20.000	2.—
31.	„ ogersk. rudečega križa srečk	10.000	6.—
2. novem.	5% držav. srečk l. 1860. (Žrebanje premij)	300.000	600.—
5.	„ 3% avstr. zemlj.-kredit. srečk II. izdaje	50.000	100.—
14.	„ ogerskih premijskih srečk	150.000	152.—
16.	„ 3% avstr. zemlj.-kredit. srečk I. izdaje	45.000	100.—
1. decem.	„ državnih srečk l. 1864.	150.000	200.—
1.	„ kneza Windischgrätza srečk	21.000	3780

Seznamek

vrednostnega kovinskega denarja

(Avstrijska veljava, zlata valuta.)

Zlato gld. ki

Amerika, južna, svobodne države:1 pijaster à 8 realov à 4 cuartil ali
à 100 cents 2·20**Amerika, severna**, zjedinjene države:

1 dolar à 100 centimov 2·10

Angleška: 1 funt šterl. à 20 šilingov

(zlato) 10·07

1 šiling à 12 pence —·47

Arabska: 1 moccath à 80 kab. 1·75**Argentinska republika**: 1 pesofuerte

à 100 centavos 2·05

Avstralija: glej Angleško.**Avstrija**: 20 kron v zlatu 10·—

1 krona v srebru —·50

20 vinarjev iz niklja —·10

2 vinarja iz bakra —·01

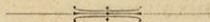
1 vinar iz bakra —·—¹/₂**Belgija**: 1 frank à 100 cent. —·40¹/₂**Brazilijska**: 1 milreïs (peso) à 1000 reïs 2·25**Dansko**: 1 krona à 100 oere —·57¹/₂**Ekvador**: glej Francosko.**Egipt**: 1 piaster à 40 para à 3 asper —·10**Finsko**: 1 marka à 100 penni —·40**Francoska**: 1 frank à 100 centimov —·40¹/₂5 frankov (v zlatu) 2·02¹/₂**Grška**: 1 drama à 100 lepta —·36¹/₂**Indija, vzhodna**: 1 comp. rupie à 16

annas à 12 pies —·96

Italija: 1 lira à 100 centesimov —·40¹/₂

Zlato gld. kr.

Kina: 1 taël ali lieng à 10 tsien, à 10 fen, à 10 cash (li)	3·03 ¹ / ₂
Kolumbija: 1 peso à 10 decimov à 10 centav	2·03
Luksemburško: glej Francosko.	
Meksika: 1 pijaster	2·12
Nemčija: 1 marka, 100 pfenigov	—·59
Nizozemsko: 1 goldinar à 100 cents ali 20 stüber	—·86
Norveško: 1 krona ali 100 oere	—·57 ¹ / ₂
Paragvaj: 1 pijaster à 8 realov	1·20
Perzija: 1 kron à 100 senar à 10 bisti à 10 dinar	—·40
Peru: 1 dolar à 100 centavov	2·—
Portugalsko: 1 milreïs à 100 reïs	2·23
Rumunska: 1 lev à 100 bani	—·40 ¹ / ₂
Rusija: 1 rubelj à 10 kopejk	1·62
Srbija: 1 dinar à 100 para	—·40 ¹ / ₂
Sijam: 1 bat 4 salung à 2 fuang à 800 kauri	1·25
Španska: 1 peseta à 100 centimov	—·43
1 duro à 20 realov à 100 cents	2·10
Švedska: 1 krona à 100 oere	—·58 ¹ / ₂
Švica: 1 frank à 100 centimov ali rapov	—·40 ¹ / ₂
Turčija: 20 pijastrov	1·78
1 pijaster (groš) à 40 par	—·09
Venezuela: 1 venezolan à 100 centavov	2·03



Svetovna poštna pristojbina za pisma.

V, n a	Pisma do 15 g.	Dopisnice	Priporočeno	V zvrtni list	Ekspresni list
Avstro-Ogersko in Lichten- steinsko (do 20 g) . .	5	2	10	10	15
Bosno in Hercegovino . .	5	2	10	10	—
Belgijo	10	5	10	10	15
Bolgarsko	10	5	10	10	—
Dansko z Islandom in Faröer	10	5	10	10	15
Francosko z Algirjem, Grško injonske otoke, Gibraltar, Britanijo in Irsko, Malto, Italijo, Turčijo (evrop. in azijat.), Ameriko (zjedi- njene države)	10	5	10	10	—
Helgoland in Luksenburško	10	5	10	10	15
Črnogoro in Srbijo	7	4	10	10	15
Nemčijo	5	2	10	10	15
Nizozemsko	10	5	10	10	15
Portugalsko z Madejro in z Azori	10	5	10	10	—
Rumunsko	10	5	10	10	15
Rusijo s Poljsko in Finsko	10	5	10	10	—
Švedsko in Norveško . . .	10	5	10	10	15
Švico	10	5	10	10	15
Špansko z belearskimi, pi- tiuškimi in kanarskimi otoki ter pokrajinami se- vernega obrežja Afrike .	10	5	10	10	—

V, n a

	Pisma do 15 g.	Dopisnice	Priporočeno	V zvrtni list	Ekspresni list
Argentinsko republiko, Buenos-Ayres, (La Plata), Grönland	20	8	10	10	—
Brazilijsko (preko Hamburga)	20	8	10	10	—
Ameriko, severno (britan- sko) preko Anglije	10	5	10	10	—
Meksiko in Peru	20	8	10	10	—
Indijo, zapadno	20	8	10	10	—
Egipt	10	5	10	10	30
Kapland in kolonijo Vikto- rijo	30	—	15	—	—
Tunis (preko Italije)	10	5	10	10	—
Afriko, (zapadno obalo) . .	20	8	10	10	—
Arabijo (preko Trsta) . . .	20	8	10	10	—
Kineško (preko severne Amerike)	14	—	10	—	—
Kineško (preko Suec in Hongkong)	20	8	10	10	—
Hongkong (Britanija) . . .	20	8	10	10	—
Japan (preko severne Ame- rike)	20	8	10	10	—
Indijo, vzhodno (preko Trsta)	20	8	10	10	—
Perzijo (preko Rusije) . . .	20	5	10	10	—
Avstralijo, vzhodno in južno (Viktorija)	15	—	—	—	—

Brzovjavni tarif.

Za tuzemske kraje.

V Avstro-Ogerski in Lichtensteinu: Za vsako besedo 3 kr., ako ne šteje več od 15 črk ali 5 števil.

Za Bosno in Hercegovino: Pristojbina 30 kr., za vsako besedo 4 kr., ako ne šteje več od 15 črk ali 5 števil.

V Bosni in Hercegovini: Pristojbina 24 kr. za vsako besedo 2 kr., ako ne šteje več od 15 črk ali 5 števil.

Za inozemske evropske dežele, za severno in zapadno Afriko in azijsko Turčijo.

Pristojbina od vsake brzovjavke je 30 kr. a od vsake besede, katera ne šteje več nego 15 črk ali 5 števil, je plačati in sicer: v Algir 16 kr., v Belgijo 11 kr., na Bolgarsko 9 kr., na Dansko 11 kr., na Nemško 4 kr., na Francosko na Korsiko in v Monako 10 kr., v Gibraltar 17 kr., na Grško (Euböa in Paros) 21 kr., na Krf 13 kr., na druge otoke pa 22 kr., na Anglesko 20 kr., v Italijo 4 kr. kar je ob meji inace 8 kr., v Luksemburg 11 kr., na Malto 19 kr., v Maroko (Tanger) 23 kr., v Črnogor iz Dalmacije 3 kr. inace 4 kr., na Nizozemsko 11 kr., na Norveško 16 kr., na Portugalsko 17 kr., na Rumunsko 6 kr., v Rusijo 14 kr., na Švedsko 12 kr., v Švico iz Tirolske in Predarlškega 3 kr. inace 4 kr., v Srbijo 4 kr., na Špansko 14 kr., na Španske kanarske otoke 89 kr., v Tripolis 61 kr., na Turško čez Bosno 14 kr., čez Trst-Krf 9 kr., na Turško, azijsko 20 kr., v Tunis 16 kr.



Jan Kollár.

Ves slovanski svet je letos slavil stoletnico rojstva znamenitega moža, odličnega pesnika in uzornega rodoljuba Jana Kollárja, buditelja narodne zavesti in vzajemnost.

Jan Kollár se je rodil dne 29. julija l. 1793. v Mošovcih v severni Ogerski, kjer mu je bil oče, mož starega kroja, župan in beležnik. V osnovno šolo je hodil Kollár v svojem rodnem kraju, kjer je imel jako vestnega in nadarjenega učitelja, kateri je v mladem dečaku obudil pravo strast za učenje, seosebno za latinščino, tedanji uradni in zajedno občevalni jezik naobraženim krogom. Tudi ljubezen za pesništvo je že tedaj navdajala malega Kollárja. Petje poslov in fantov mu je bilo izreden užitek. Vse pesmi, katere je kje slišal, je vestno zapisoval, tudi ruske, katere so prepevali l. 1805. skozi rodno njegovo mesto potujoči ruski vojaki.

Stari Kollár je bil vseskoz praktičen mož in kot tak je želel, da ostane sin na domu ter prevzame kmetijo. Sin se je sicer ustavljal, a moral bi bil odnehati, da se ni zanj potegnil

neki starejši njegov bratranec. Oče je naposled privolil, da se mladi Jan Kollár posveti vednim študijem in ga je l. 1806. poslal v Kremnico. Tu je Kollár odlikoval zlasti kot poznavalec latinskega jezika ter zaslovel v celem okraju, ko l. 1808. zložil latinsko pesem v proslavo zarok cesarja Franca. Tudi nemški se je Kollár naučil v tem mestecu, v prostih urah pa se je najrajše bavil s slikanjem in z risanjem.

Kollár je ostal v Kremnici samo tri leta. Ker oče njegov ni zmagoval potrebnih troškov, je zahteval, naj se sin vrne domov. Kollár pa nikakor ni hotel opustiti studij in se je očetu volji tako odločno uprl, da ga je stari moč zavrgel in se ni hotel ž njim pomiriti nič tedaj, ko je bil Kollár že pastor v Pešti in čislan po vsem slovanskem svetu. Vsled nedostajanja sredstev moral je Kollár zapustiti Kremnico in se vrniti v Mošovce, a k očetu ni šel, ampak se nastanil pri ondotnem učitelju, ter mu za malo nagrado pomagal v šoli. Pri priporočilu učitelja omogočeno mu je bilo, da se je preselil v Banskó Bistrico in vstopil v ondotno gimnazijo, kjer se je tako odlikoval, da je veljal za najboljšega dijaka. Leta 1811 potoval je po raznih slovaških in madjarskih krajih in po navadi evangelskih bogoslovcev propovedoval v raznih cerkvah, za kar je dobil povsod malo nagrado. Na tem potovanju priš

je tudi v glavno mesto Ogorske, v Pešto, in prvičrat videl evangelsko cerkev, v kateri je kasneje tako srečno in uspešno deloval.

Do tiste dôbe baval se je Kollár samo z latinščino in nekoliko z nemščino. Češki niti čitati ni znal, a o narodni zavednosti ni bilo pri njem kar nič zapaziti.

Zvršivši bistriško šolo, preselil se je Kollár l. 1812. v Požun ter vstopil v protestantski licej. Tu se je baval s filozofskimi in teološkimi nauki in se pripravljaj za svoj duhovniški poklic, vrh tega pa tudi resno studiral grški in hebrejski ter moderne jezike: francoščino, angleščino in italijanščino. Posebnega pomena za Kollárja je bilo njegovo znanstvo z raznimi slovanskimi pisatelji in rodoljubi. Tem pôtem izvedel je za mlado narodno gibanje mej Čehi in Slovaki in se seznanil s tedanjo književnostjo češko in z raznimi pisatelji, tudi s Palackim, živečim tedaj v Požunu, ter še z drugimi slovanskimi dijaki.

V Požunu ostal je Kollár tri leta. Zvršivši filozofijo in teologijo z najboljšim uspehom, preselil se je zopet v Bistrico in dobil tam pri odličnem slovaškem rodoljubu, Rožnaju, mesto odgojitelja. Dve leti je tu učil Rožnajeve otroke in samega sebe, a ko je prištedil nekaj denarjev, odločil se je, da gre na vseučilišče v Jenó, kjer so se tedaj navadno izobraževali protestantski

teologi slovaški. L. 1816. je odpotoval čez Dunaj v zlato Prago, kjer je njega, za vse kar je lepo in plemenito dovzetno srcé ogrela prvič ljubezen za slovanstvo. Seznanil se je s tedanjim najznamenitejšim češkim pisateljem, Jugmanom, a ko je ostavil Prago in nadaljeval svojo pot, je vedel, da je Slovan.

Na dalnjem potovanju v Jenó seznanil se je Kollár z dvema mladima Rusoma, s katerima ga je kmalu vezalo iskreno prijateljstvo. Nov znanca sta ga učila ruski in ž njima je čital izvirniku dela Lomonosova in Deržavina. Jeni baval se je ponajveč z bogoslovjem in filozofijo, a tudi zgodovine in prirodoznanja ni zanemarjal. Tedanje dijaško življenje v Jenó je bilo jako razvito. Napoleonov pritisek razvnel je v srcih mladih vseučiliščnikov plamtečo ljubezen za narod in za svobodo in ta duh je tudi prešinil Kollárja, da se je prelevil v navdušenega rodoljuba. Učeč se v Jenó za svoj poklic seznanil se je mladi teolog z velikim Goethejem in zanj preložil nekatere slovanske narodne pesni na nemški jezik, a seznanil se je tudi z neko deklico, Frideriko Viljemino Schmidotvo, za katero je vzplamtel v čisti ljubezni. Ko je očel njegove izvoljenke, pastor v Lobdu, umrl, ponudila je občina Kollárju njegovo mesto, ali on ni vzprejel ponudbe niti se po želji svoje Mine in njene matere hotel potegniti za kako profesuro.

ker je iz vse duše hrepenel po ljubljeni domovini in ker je zmatral delovanje za svoj narod za najlepši smoter, kateri bi mogel doseči.

Po končanih študijah potoval je Kollár čez Prago v Požun, kjer se je prijatelj Palacký močno zavzel, videč, kako unet rodoljub je postal nekdam tako hladni njegov tovariš. Ta domoljubni zanos je bil največji dobitok, kateri je Kollár prinesel soboj iz Nemčije. Tam, na obalah Sale, v sedaj nemških krajih, navzel se je Kollár srda na Nemce. Slovanska imena teh krajev, gorá in rek so mu svedočila, da je bil ta krasni svet nekdam slovansk in to mu je polnilo srcé z bridkostjo, katera je izražena v prekrasnem uvodu njegovi zbirki „Slavy Dcera“: Aj, zde leži zem ta před okem mym slzy roním — někdy kolébka, nyní národu mého rakev.

Kmalu na to se je odločila usoda Kollárjeva. Protestantska občina v Budimpešti ga je izvolila vikarjem, da pomaga staremu in bolehnemu pastorju Molnárju. Dne 12. novembra l. 1819. bil je Kollár v Banski Bistrici posvečen za propovednika ter je koj potem nastopil svojo službo. Stari pastor Molnár je kmalu umrl in na njegovo mesto je prišel Kollár. Služba je bila težka. V njegovo občino spadali sta obé mesti, Buda in Pešta, vrh tega pa je moral opravljati duhovniške posle tudi v bolnicah, sirotišnicah in kaznilnicah, sploh povsod,

kjer so bili ljudje protestantske vere. Ali Kollárja ni težilo delo, pač pa mu je grenilo vsako veselje žalostno stanje njegovih rojakov. Slovaki in Nemci bili so namreč združeni v eno cerkveno občino, a Slovaki niso imeli nikakih pravic. Kollár se je koj iz početka potegoval za osnovanje slovaške šole in res izposloval da se je l. 1820. ustanovila. Nemci so vsled tega začeli Kollárju nasprotovati, a razpor ki je zaradi tega nastal, trajal je mnogo let in se končal z razdelitvijo protestantske občine v nemški in slovaški del. Kollár je postal pastor slovaške občine in vztrajal na tem mestu navzlic svoji bolehnosti do leta 1849. ko je bil imenovan profesorjem arheologije in slovanske mitologije na Dunaji. Umrli je dne 24. januarja l. 1852. Na njegov nagrobni spomenik zapisali so mu rojaki njegovi lapidarni rek: „Dokler je živel, nosil je v svojem srci ves narod; mrtev živi v srci vsega naroda.“

Ta črtica nima namena, opisati vsestransko delovanje Kollárjevo. On je bil v zvezi z vsemi slovanskimi rodoljubi na severu in na jugu, vse je navduševal za politično in kulturno delovanje kot pravi propovednik slovanske vzajemnosti. S tem delovanjem je mnogo pripomogel, da so se jeli posamni slovanski rodovi čutiti kot vejice jednega debla, da so se jeli poznati.

vati in ljubiti in se dejanski približevati drug drugemu.

A Kollár ni samo znamenit kot buditelj zavednosti in vzajemnosti slovanske, nego tudi kot pesnik in pisatelj. Ko se je udomačil v Budimpešti, izdal je droben zvezek pesnij, „Znělky“ imenovane, katere so izšle l. 1821. V tem oskromnem sešitku priobčil je 86 sonetov, v katerih je opeval slasti in bridkosti ljubezni. Predmet tem poezijam ni bil nov, saj so ga tudi v Čehih že pred Kollárjem opevali razni pesniki, ali tako izvirnih čustev ni pred njim izražal noben češki pisatelj. Vzlic temu niso imeli ti soneti onega uspeha, kateri je smel pesnik pričakovati. Šele drugo izdanje njegovih pesnij, katere je sedaj imenoval „Slavina hči“ (Slavy Dcera) našlo je zaslužen priznanje in ustanovilo njegovo slavo. V drugem izdanju ni premenil samo naslova pesnim, ampak tudi njihovo bistvo. „Znělke“ so bile ljubavne pesni in le posamni stih so svedočili, da je imel pesnik srcé, dostopno tudi drugim čustvom nego so ona, katera obujajo „oči modré, milostivé.“ V „Slavini hčeri“ pa je narodna navdušenost stopila na prvo mesto. Že sam velečastni „předspěv“ javlja, da je zlagatelj zaveden apostol narodne slave in ne ljubavni pesnik. Čim si je s solzami olajšal žalost srca, kaže svojemu narodu s sigurno roko pot v boljšo bodočnost.

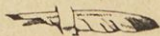
„Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne
To je najsmelejša pesem, katero je zložil ka
češki pesnik odkar se je prerodila češka knj
ževnost. V njej je Kollár razvil narodno zastav
tako sigurno in ponosno, da je tudi slabše
zdvajajoče bojavnike prešinila nova moč z
narodni boj. Samo ta pesem mogla bi zagot
toviti Kollárju nevenljivo slavo, da ni zapisa
nobene druge besede več.

„Slavy Dcera“ je v drugem izdanju l. 1824
razdeljena v tri speve, v katerih vsakem je p
50 sonetov, v tretjem izdanju pa je pesnik
dodal še dva cikla, a prve tri tako razširil, da
obsega „Slavy Dcera“ 643 sonetov. „Slav
Dcera“ ni naroden ep, nego lirski pesem, k
kdor jo hoče dobro umeti, poznati mora teme
ljito slovansko prošlost. Pesnika vodi slovansk
bog ljubezni po vseh deželah zapadnega slo
vanstva, a ko si je ogledal vse znamenite in
vse žalostne kraje, dobi od „Slavine hčeri“ in
neba vest, kje se nahajajo verni sinovi Slave
kje pa neverne izdajice mile matere ter vzklikne
Pekle zradcūm, nebe Slavūm věrnym.

„Slavy Dcera“ ni jedino delo Kollárjevo
dasi je ono razneslo njegovo slavo po vsem
slovanskem svetu. L. 1837. obelodanil je važni
in svoj čas zelo čislani spis „Ueber die literar
rische Wechselseitigkeit zwischen den verschie
denen Stämmen und Mundarten der slavischen

Nation“, v katerem razpravlja o literarni vzajemnosti slovanskih narodov. Tudi z jezikoslovjem in z arheologijo se je Kollár bavil mnogo in obelodanil troje velikih razprav: Rozpravy o jmenách“, „Slava bohyně“ in „Staroitaliá slavjanská“, a to so večinoma pesniške sanjarije brez znanstvene vrednosti.

Kollár ni tako velik pesnik kakor Puškin, Mickievič ali Prešeren, toda slovanskih čutil ni izražal noben tedanji pesnik tako pristno, kakor on in ker je s svojimi pesnimi razvnel cele narode za krasni idejal vzajemnosti, zato je postal in ostal ljubljeneč zavednih Slovanov. Njegov grob je tisto posvečeno mesto, kjer se v bratski ljubezni zjedinjajo sinovi pojedinih slovanskih rodov.





Dijaški prijatelj.

1. O srednji šoli.

Srednje šole se zovejo na Avstrijskem vélike in male gimnazije, vélike in male realke, realne gimnazije in učiteljišča.

1. Gimnazije so zavodi, katerim je naloga vzgojiti dijake v klasiškem duhu, dati jim vseobčno naobrazbo ter jih pripravljati za vse učiliške študije.

Véliká gimnazija šteje osem razredov, mala gimnazija pa štiri.

2. Realke so zavodi, katerim je naloga vzgojiti dijake s posebnim ozirom na tehniške predmete, dáti jim vseobčno naobrazbo ter jih pripravljati za višje tehniške šole, višje poljedelske, gospodarske ali rudarske akademije.

3. Realne gimnazije so zavodi, katerim je naloga vzgojiti dijake takó, da, završivši nauke na nji, imajo sposobnost vstopiti v višje razrede bodisi gimnazije ali realke.

Realna gimnazija ima samo štiri razrede.

4. Učiteljišča imajo namen, vzgajati učitelje in učiteljice za ljudske šole. Pouk na učiteljiščih traje štiri leta.

2. Pogoji za vzprejem na srednje šole.

Kdor hoče vstopiti v srednjo šolo, mora biti star vsaj 10 let ter prebiti posebno vzprejemno izkušnjo, da izkaže po nji ono znanje, katero je potrebno za uspešen pouk na srednji šoli.

Vzprejemna izkušnja naj izkaže, da vé dijak o veronauku toliko, kolikor se poučuje na ljudski šoli, da umeje učni jezik pisati in čitati, da pozna temeljne zakone oblikoslovja in zna analizovati proste stavke, da zna računstva v toliko, v kolikor se poučuje na ljudski šoli in da zna tudi pravilno pisati po narekovanju.

Za vzprejem na učiteljišča treba je starosti 15 let in vsaj toliko znanja, kolikor ga daje popolna meščanska šola; za kandidate, kateri takih šol niso obiskovali, urejeni so pri vsakem učiteljišči pripravljalni kurzi.

Prestop z jednega učilišča na drugo dovoljen je le izjemoma, kadar so bili za to posebni uzroki a v izpričevalu, katero prinese dijak seboj, morajo biti ti uzroki imenoma navedeni. Le za slučaj, da so stariši dijakov preselili se v drug kraj, tedaj dijaku ni odreči vzprejema.

3. Zrelostne izkušnje.

Kdor hoče vstopiti kot redni slušatelj na kako višjo šolo, izkazati mora, da je prebil z

dobrim uspehom zrelostno izkušnjo na kakšni srednji šoli.

Zrelostni izpit dela dijak, kadar je v zadnjem razredu svojega učilišča in to koncem leta.

Za zrelostno izkušnjo zgласi se lahko vsakdo, ki je dijakom, kateri so redno izvršili svoje nauke. Zgласiti se je za zrelostni izpit dva meseca pred koncem šolskega leta pri ravnateljstvu in sicer pismeno. Profesorski zbor sklepa potem, koga je pripustiti k zrelostnemu izpitu, koga ne. V obče velja načelo, da dijaki, kateri dobé v zadnjega razreda drugem polletju izpričevalo drugega ali tretjega reda, ne smejo delati mature, óni pa, katerim je položiti tekom gotov določenega časa opetovalni izpit iz kakega predmeta, ne smejo je delati prej, dokler tega opetovalnega izpita ne prebijejo.

Kandidatje za zrelostno izkušnjo, kateri niso zvršili rednih gimnazijskih studij, zgласiti se morajo vsaj tri mesece pred završetkom šolskega leta pri deželnem šolskem oblastvu, katero določi šolo, kjer jim je delati maturo.

Kdor se izkaže z zrelostno svedočbo realke, a hoče prebiti še zrelostno izkušnjo na gimnaziji, temu ni treba delati izkušnje iz matematike, fizike in iz prirodopisja, zato pa temeljiteje iz klasiških jezikov in iz zgodovine.

Zrelostni izpit je dvojen, usten in pismen, ter obsega vse predmete, kateri se učé na dotični šoli.

Za redne učence veljajo sledeče olajšave in sicer:

na gimnaziji: Iz učnega jezika, veronauka, prirodopisa in propedevtike ni delati izpita, nego se postavi v zrelostno svedočbo premerni red, kakor se izkaže iz redov zadnjih štirih semestrov. Dijaku, ki je imel iz zgodovine in iz fizike v zadnjih štirih semestrih red: odlično ali izvrstno, temu tudi iz teh dveh predmetov ni delati zrelostnega izpita;

na realki ni delati dijakom zrelostnega izpita iz kemije, prirodopisa, veronauka in risanja, nego se določi red primerno po redih v zadnjih štirih semestrih.

Za zrelostni izpit na učiteljiščih veljajo blizu taista določila.

Za dovoljenje, delati zrelostni izpit, plačajo redni dijaki pristojbine 6 gld., eksternisti pa 18 gld. Kdor je bil šolnine oproščen povsem ali pa samo na pol, plača tudi pristojbine samo polovico, oziroma je je povsem oproščen.

Kdor prebije zrelostni izpit na gimnaziji ali na realki, ima pravico zglasiti se za vojaško službo kot jednoletni prostovoljec. Za dijake učiteljišč veljajo glede vojaškega službovanja drugi olajševalni predpisi.

4. Šolnina.

Sleharni dijak, kateri ni izrecno oproščen šolnine, in to po sklepu učiteljskega zbora do dotične srednje šole, katero obiskuje kot redni dijak, plačuje v mestih z več nego 25.000 stanovniki šolnine na leto 40 gld., v drugih mestih pa 30 gld., in sicer za vsako polletje naprej.

Šolnine opraščajo se oni dijaki, kateri izkažejo popolno siromaštvo svoje, oziroma oni, ki so dolžni zanje skrbeti, da jim torej ni kakor ni mogoče plačevati šolnine, a vrh tega morajo biti prosilci lepega vedenja ter marljivi v šoli.

V slučajih, v katerih se vsled tega predpisa ne more dovoliti popolno oproščenje o šolnine, a so prositelji pomoči vredni, dovoljim učiteljski zbor polovično oproščenje.

Dijakom, kateri vstopijo v srednjega učilišča prvi razred in želé biti oproščeni šolnine vložiti je dotično prošnjo tekom osmih dnij po vzprejemu, a učiteljski zbor sklepa o njej po dveh mesecih, kadar je mōči soditi o prositeljev napredovanji v šoli in njega naravnem vedenji.

Na učiteljiščih ni plačevati nikake šolnine.

5. Ustanove.

Dijaške ustanove zovejo se one milodarne ustanovitve, katere so založili posamezniki ali

korporacije v svrhu, da se z obrestmi založne glavnice podpirajo vredni in marljivi dijaki.

Ustanove so jako različne, kajti navadno določa ustanovno pismo natančno, kdo ima pravico do njih in kdo izgubi to pravico. V obče velja načelo, da izgubi pravico do štípendija vsak dijak, ki v šoli ne zadošča ali čegar nravno vedenje ni dostojno.

Srednja učilišča na Slovenskem.

Na Slovenskem so sledeča srednja učilišča :

A. Gimnazije.

1.) Velika gimnazija v Ljubljani. (V spodnji gimnaziji so paralelke s slovenskim in nemškim učnim jezikom, v gorenjih razredih je učni jezik nemški.)

2.) Mala gimnazija v Ljubljani (s slovenskim učnim jezikom).

3.) Velika gimnazija v Novem Mestu (s slovenskim učnim jezikom v spodnjih in nemškim v gorenjih razredih).

4.) Mala gimnazija v Kočevji (z nemškim učnim jezikom).

5.) Velika gimnazija v Mariboru (s slovenskimi in nemškimi paralelkami v spodnjih

razredih; v gorenjih razredih je učni jezik nemški).

6.) Velika gimnazija v Celji (z nemškim učnim jezikom).

7.) Mala (deželna) gimnazija na Ptuji (z nemškim učnim jezikom).

8.) Velika gimnazija v Celovci (z nemškim učnim jezikom).

9.) Velika gimnazija v Beljaku (z nemškim učnim jezikom).

10.) Mala (samostanska) gimn. v Št. Pavlu na Koroškem (z nemškim učnim jezikom).

11.) Velika gimnazija v Gorici (z nemškim učnim jezikom).

12.) Velika (državna) gimnazija v Trstu (z nemškim učnim jezikom).

13.) Velika (mestna) gimnazija v Trstu (z italijanskim učnim jezikom).

14.) Velika gimnazija v Pulji (z nemškim učnim jezikom).

15.) Velika gimnazija v Kopru (z italijanskim učnim jezikom).

B. Realke.

16.) Velika realka v Ljubljani (z nemškim učnim jezikom).

17.) Velika realka v Mariboru (z nemškim učnim jezikom).

18.) Velika realka v Celovci (z nemškim učnim jezikom).

19.) Velika realka v Gorici (z nemškim učnim jezikom).

20.) Velika (državna) realka v Trstu (z nemškim učnim jezikom).

21.) Velika (mestna) realka v Trstu (z italijanskim učnim jezikom).

C. Učiteljišča.

22.) Učiteljišče v Ljubljani (moško in žensko, s slovenskim in nemškim učnim jezikom).

23.) Učiteljišče v Mariboru (moško, z nemškim in slovenskim učnim jezikom).

24.) Učiteljišče v Celovci (moško in žensko, z nemškim učnim jezikom).

25.) Učiteljišče v Gorici (žensko, s slovenskim, hrvaškim, italijanskim in nemškim učnim jezikom).

26.) Učiteljišče v Kopru (moško, s slovenskim, hrvaškim in nemškim učnim jezikom).

Visoke šole v Avstriji.

Visoke šole zovejo se tista učilišča, v katerih zadobi slušatelj najširšo občo in strokovno izobrazbo svojo.

Visoke šole so: Vseučilišča, tehnike, poljedelske, gozdarske in rudarske akademije. Kdor hoče vstopiti kot redni slušatelj na visoko

šolo, izkazati se mora z zrelostno svedočbo srednje šole; izredni slušatelj more biti vsakdó, kdor ima dovolj znanja, da razume predavanja in je vsaj 16 let star. Državne izpite, brez katerih ni môči okoristiti se praktiški visokih studij, smejo polagati samo redni slušatelji.

A. Vseučilišča.

V cislitvanski polovici avstrijsko-ogerske monarhije so nastopna vseučilišča:

1.) Vseučilišče Dunajsko (ima čvetero fakultet: bogoslovno [katoliško in evangeliško], modroslovno, pravno in medicinsko).

2.) Vseučilišče v Pragi (ločeno v dva oddelka, v češki in nemški, ki sta oba povsem samosvoja. Vsak oddelek ima modroslovno, pravno in medicinsko fakulteto, a bogoslovna fakulteta jima je obema skupna).

3.) Vseučilišče v Inomostu (ima vse štiri fakultete).

4.) Vseučilišče v Krakovem (ima vse štiri fakultete).

5.) Vseučilišče v Lvovu (ima bogoslovno, pravno in modroslovno fakulteto).

6.) Vseučilišče v Črnovcih (ima bogoslovno, pravno in modroslovno fakulteto.)

Visokim šolam je tudi prištevati:

7.) C. kr. terezijansko akademijo na Dunaji. Ta zavod ima popolno gimnazijo in pravni fa

kultet. Vzprejemajo se večinoma gojenci-štipendisti, a vstopiti mogó tudi drugi, ako plačajo na leto 1000 gld. za hrano, obleko in šolnino.

8.) C. kr. orijentalisko akademijo na Dunaji, katera odgaja svoje slušatelje za službo diplomatsko ali konzularno, posebno za iztočne dežele. Vzprejemajo se slušatelji, kateri so prebili gimnazijalni zrelostni izpit ter dokažejo po posebni izkušnji popolno znanje francoskega jezika.

Farmacevtiški kurs

je urejen na filozofski fakulteti vsakega vseučilišča, a vpisati se mogó vánj oni lékarski pomočniki, kateri so dovršili triletno službovanje v lekarni in se izkažejo, da so z dobrim uspehom zvršili šest razredov gimnazijalnih ali realnih. Kdor je bil realec, dokazati mora tudi primerno znanje latinskega jezika.

B. Tehniške visoke šole.

V cislitvanski polovici avstrijsko-ogerske monarhije so sledeče visoke tehniške šole:

- 1.) Tehnika na Dunaji;
- 2.) in 3.) Tehniki v Pragi (nemška in češka);
- 4.) Tehnika v Brnu;
- 5.) Tehnika v Lvovu;
- 6.) Tehnika v Gradci;
- 7.) Tehnika v Krakovem.

Šole za umetniško in strokovno izobrazbo.

A. Visoke šole.

- 1.) C. kr. akademija obrazilnih umetnostij.

Za vzprejem treba je zvršene spodnje gimnazije ali realke in tolike dovršenosti v risanju, da more kandidat zlahka risati po uzorcih.

- 2.) Slikarska akademija v Krakovu.

(Pogoji kakor zgoraj.)

- 3.) C. kr. umetniška akademija v Pragi.

(Pogoji kakor zgoraj.)

B. Srednje šole.

- 1.) C. kr. avstrijskega muzeja za umetnost šola za umetniško obrt.

Za vzprejem treba je starosti 14 let in dovršene spodnje gimnazije ali spodnje realke.

C. Obrtne šole.

Obrtne šole zovejo se tista učilišča, na katerih si mogó pridobiti učenci najpopolnejšo dovršenost v svoji stroki. Na Slovenskem je samo jedna popolna obrtna šola, namreč v Trstu, z italijanskim učnim jezikom. Kdor hoče biti vzprejet, dokazati mora, da je dovršil vsaj tri razrede srednje šole ali pa popolno meščansko šolo. V Celovci je oddelek obrtne

šole za izobrazbo strojnikov. Učni jezik je nemški. Kdor hoče biti vzprejet, dokazati mora, da se je učil vsaj dve leti ključavničarstva ter z dobrim uspehom zvršil čveterorazredno ljudsko šolo.

D. Strokovne šole

so ona učilišča, v katerih se poučujejo dijaki zgol v jedni obrtni stroki, a ne tako obsežno, kakor na popolni obrtni šoli.

Na Slovenskem so nastopne strokovne šole:

1.) Strokovna šola za lesno, mizarско in rezbarsko obrt, za šivanje čipek in umetno vezenje v Ljubljani;

2.) Strokovna šola za lesno obrt v Kočevji;

3.) Strokovna šola za puškarstvo v Borovljah;

4.) Strokovna šola za risanje in modelovanje in za lesno obrt v Beljaku;

5.) Strokovna šola za lesno obrt na Slatini.

Obrtne nadaljevalne šole

imajo namen poučevati obrtniške učence v vseh vednostih, katere jim morejo biti koristne.

Na Slovenskem so nastopne obrtne nadaljevalne šole: v Celji, v Celovci, v Gorici, v Kamniku, v Kočevji, na Krškem, v Ljubljani, v Mariboru, v Novem Mestu, v Postojini, na Ptui, v Radovljici, v Škofji Loki in v Tržiču.

Trgovske šole.

Za mladeniče, kateri se hoté posvetiti trgovskemu stanu, so različna učilišča, na katerih se mogó izobraziti, in sicer:

A. Visoke šole.

Trgovske visoke šole ali akademije so: na Dunaji, v Gradci, v Inomostu, v Tridentu, v Chrudimu, v Pragi (dve) in v Trstu (dve).

Kdor hoče vstopiti v trgovsko akademijo, mora dokazati, da je zvršil z dobrim uspehom spodnjo gimnazijo ali spodnjo realko.

B. Srednje šole.

Srednjih državnih šol za trgovske nauke v Avstriji ni in kar je takih zavodov, vsi so ali privatni ali korporacijski.

Na Slovenskem so sledeče trgovske srednje šole:

1.) Mahrova trgovska šola in trgovska nadaljevalna šola v Ljubljani (z nemškim učnim jezikom).

2.) Nedeljska trgovska šola v Celji (z nemškim učnim jezikom).

3.) Trgovska šola v Mariboru (z nemškim učnim jezikom).

4.) Trgovska nadaljevalna šola v Ptui (z nemškim učnim jezikom).

5.) Trgovska nadaljevalna šola v Celovci (z nemškim učnim jezikom).

6.) Obrtnega društva trgovsko učilišče v Celovci (z nemškim učnim jezikom).

7.) Trgovska nadaljevalna šola v Beljaku (z nemškim učnim jezikom).

8.) Edelesova trgovska šola v Trstu (z italijanskim učnim jezikom).

Šole za poljedelstvo, gozdarstvo in rudarstvo.

A. Visoke šole

imajo svrho, izobraziti slušatelje v dotični stroki popolnoma in kakor je primerno sedanjemu stanju znanosti. Kdor hoče vstopiti na kako visoko šolo, poljedelsko, gozdarsko, ali rudarsko, imeti mora zrelostni izpit gimnazije ali realke.

Na Avstrijskem so visoke šole te vrste:

- 1.) Visoka šola za poljedelstvo in gozdarstvo na Dunaji;
- 2.) Rudarska akademija v Příbramu;
- 3.) Rudarska akademija v Ljubnem.

B. Srednje šole.

Srednjih šol poljedelskih, gozdarskih in rudarskih je v avstrijsko-ogerske monarhije cis-

litvanski polovici šestnajst. Kdor hoče vstopiti v tako šolo, dokazati mora, da je zvršil z dobrim uspehom malo gimnazijo ali malo realko in da je star vsaj 16 let.

C. Male šole.

Male šole te vrste vzgajajo dijake tako, da jim je s časoma mogoče opravljati gospodarska dela manjših posestev, oziroma da si osvojé temeljne vednosti rudarske. Male šole so dvojne: ali so popolne kmetijske šole, ali pa šole za posebno kmetijsko stroko. Pogoji za vzprejem so blizu povsod jednaki, zahteva se namreč zvršena ljudska šola.

Take šole so na Slovenskem nastopne:

- 1.) Deželna kmetijska, vinarska in sadjarska šola na Grmu pri Rudolfovem;
- 2.) Deželna kmetijska šola v Celovci;
- 3.) Deželna kmetijska šola v Gorici;
- 4.) Deželna vinarska in sadjarska šola v Mariboru;
- 5.) Deželna rudarska šola v Celovci.

Strokovne šole za živinozdravstvo.

Kdor se hoče posvetiti živinozdravništvu, dovršiti mora dotične študije na

c. kr. vojaškem živinozdravniškem zavodu na Dunaji, kjer se je učiti tri leta.

Kdor hoče biti vzprejet, mora dokazati, da je zvršil z dobrim uspehom šesti razred gimnazije ali realke, oziroma položiti mora vzprejemni izpit, ki zahteva isto toliko znanja, kakor ga je dobiti v imenovanih šolah.

Podkovske šole.

Za vzgajanje dobrih kovačev, kateri smejo tudi živino zdraviti, urejeni sta na Slovenskem dve „podkovski šoli“ in sicer v Ljubljani (učni jezik slovenski) in v Celovci (učni jezik nemški).

Glasbene šole.

Na Slovenskem so nastopne glasbene šole, v katerih se morejo učenci naučiti svirati na vsa glasbila:

- 1.) Glasbena šola „Glasbene Matice“ v Ljubljani;
- 2.) Glasbena šola filharmoniškega društva v Ljubljani;
- 3.) Šola mestnega glasbenega društva v Celji;
- 4.) Pevska in glasbena šola filharmoniškega društva v Mariboru;
- 5.) Mestna glasbena šola v Gorici;
- 6.) Mestna glasbena šola v Trstu.

Navtiške šole

imajo namen, podajati bodočim mornarjem ono teoretsko znanje, katero jim je potrebno, da mogó službovati na trgovskih ladijah.

Na Avstrijskem so sledeče navtiške šole:

- 1.) Navtiška akademija v Trstu;
- 2.) Navtiška šola v Kotoru;
- 3.) Navtiška šola v Dubrovniku;
- 4.) Navtiška šola v Malem Lošinjju.

Vojaška učilišča.

Država ustanovila je mnogo vojaških učilišč, da v njih vzgoji bodoče častnike.

A. Visoke šole.

1.) C. kr. vojaška akademija v Dunajskem Novem Mestu.

2.) C. kr. vojaško-tehniška akademija na Dunaji.

3.) C. kr. pomorska akademija na Reki.

Kdor hoče vstopiti v jedno teh dveh učilišč, izkazati mora, da je dovršil gimnazijske ali realčine nauke ter prebil zrelostni izpit.

Vojaška akademija v Dunajskem Novem Mestu odgaja častnike za pehoto in konjištvo; vojaško-tehniška akademija na Dunaji pa za topničarstvo, za pijonirstvo in inženirstvo.

Pomorska akademija na Reki vzgaja pomorske častnike.

B. Srednje šole

imajo namen vzgojiti dobre vojake, kateri mogó postati častniki ter se dele na

1.) male vojaške realke, katerih je čvetero, in sicer v Günsu, v St. Pöltnu, v Eisenstadtu in v Kašavi, in na

2.) velike vojaške realke, kateri sta dve: v Weisskirchenu in v Fišavi.

C. Kadetne šole

imajo isti namen, kakor vojaške srednje šole.

Kdor hoče vstopiti v kadetno šolo, mora biti za vojaško službo telesno sposoben, vsaj 14 let star ter imeti potrebno znanje, katero je izkazati z vzprejemnim izpitom.

Kdor hoče vstopiti v vojaško učilišče, a se mu ni dovolilo brezplačno poučevanje, mora skrbeti, da se bo zanj plačevalo redno, kolikor je predpisano, a imeti mora tudi natančno določeno število obleke itd., kajti drugače se zavrne.

Za brambovske kadetne šole veljajo isti ukazi, kakor za druge vojaške šole.



Moji učitelji.

Ime	Predmeti, katere učé
Ravnatelj:	
Razrednik:	

Moji učitelji.

Ime

Predmeti, katere učé

Moji sošolci.

Ime	Opomnja

Moji sošolci.

Ime

Opomnja

Moji sošolci.

Ime	Opomnja

Moji sošolci.

Ime	Opomnja

Zapisek do-

Naslov nalogi

mačih nalog.

Naloga se je dala

Naloga naj se odda

Zapisek do-

Naslov nalogi

mačih nalog.

Naloga se je dala	Naloga naj se odda

Zapisek do-

Naslov nalogi

mačih nalog.

Naloga se je dala

Naloga naj se odda

Počitki na srednjih

kakor so določeni po ministerski naredbi

Skupina	Učilišča	Veliki počitki trajajo	Šolsko leto traja	Konec l. polletja je
I.	v Bolcanu, Meranu in v zapadni Galiciji	od 1. julija do 31. avgusta	od 1. septembra do 30. junija	dné 30. oziroma 29. januarja
II.	v iztočni Galiciji in v Bukovini	od 16. jul. do 31. avgust.	od 1. septembra do 15. julija	
III. a	na Gorenjem in Dolenjem Avstrijskem, Solnograškem, Koroškem, Kranjskem, Štirskem, Češkem, Moravskem, v Šleziji in na Predarlskem	od 16. julija do 15. septembra	od 16. septembra do 15. julija	zadnjo soboto pred 16. februarjem
III. b	na Tirolskem (razven Bolcana, Merana in Rovereta) in v Trstu			
IV.	na Goriškem in v Istri	od 16. julija do 15. septembra	od 16. septembra do 15. julija	zadnjo soboto pred 26. februarjem
	v Roveretu in v Dalmaciji	od 1. avgusta do 30. septembra	od 1. oktobra do 31. jul.	

šolah avstrijskih,

z dné 21. decembra 1875. l., števil. 19.109.

Prazniki tekom šolskega leta				
božični	predpustni	velikonočni	binkoštni	Drugi prosti dnevi
od 24. do 27. decembra	zadnji ponedeljek in zadnji torek	od srede pred velikonočno nedeljo do torka po velikonočni nedelji	od sobote pred binkoštno nedeljo do torka po binkoštni nedelji	1.) dné 4. oktobra, ker je cesarjev imendan, in 19. novembra, ker je cesarčin imendan. 2.) dné 2. novembra. 3.) dva druga dneva, katera določi dotičnega učilišča ravnateljstvo.
od 24. decembra do 1. januarja	—			
od 24. do 27. decembra	zadnji ponedeljek in zadnji torek			

Zapisek knjig.

Št.	Pisateljevo ime	Naslov knjige	Število zvezkov

Zapisek knjig:

Št.	Pisateljevo ime	Naslov knjige	Število zvezkov

Razreditev šolskih ur v zimskem polletji.

Ure	Ponedlj.	Torek	Sreda	Četrtek	Petek	Sobota	Nedelja
8-9							
9-10							
10-11							
11-12							
2-3							
3-4							
4-5							
5-6							

Razreditev šolskih ur v letnem polletji.

Ure	Ponedlj.	Torek	Sreda	Četrtek	Petek	Sobota	Nedelja
8—9							
9—10							
10—11							
11—12							
2—3							
3—4							
4—5							
5—6				:			

Evropski vladarji.

Imé vladarja		Leto in dan rojstva
1	Viljem, vojvoda brunšviški	25. aprila 1806
2	Leo XIII. papež	2. marcija 1810
3	Adolf, knez schamburg-lippski	1. avgusta 1817
4	Kristijan IX., kralj danski	8. aprila 1818
5	Ernest II., vojvoda sasko-koburg-gothajski .	21. junija 1818
6	Karl Aleksander, veliki vojvoda sasko-weimar-eisenaški	24. junija 1818
7	Viktorija I., kraljica angleška	24. maja 1819
8	Friderik Viljem, vojvoda meklenburg-streliški	17. oktobra 1819
9	Karol I., kralj würtemberški	6. marcija 1823
10	Waldemar, knez lipe-detmoldski	18. aprila 1824
11	Jurij II., vojvoda sasko-meininški	2. aprila 1826
12	Friderik Viljem, veliki vojvoda badenski .	9. septbr. 1826

Imé vladarja

Leto in dan
rojstva

13	Ernest, vojvoda sasko-altenburški	16. septbr.	1826
14	Peter, veliki vojvoda oldenburški	8. julija	1827
15	Albert, kralj saski	23. aprila	1828
16	Oskar II., kralj švedski in norveški	21. januv.	1829
17	Karl, knez schwarzburg-sondershausenski	7. avgusta	1830
18	Franc Jožef I., cesar avstrijski	18. avgusta	1830
19	Jurij V., knez waldeški	14. januv.	1831
20	Friderik, vojvoda anhalt-desavski	29. aprila	1831
21	Henrik XIV., knez reuss-schleiški	28. maja	1832
22	Leopold II., kralj belgijski	9. aprila	1835
23	Ludovik IV., veliki vojvoda hesenski	12. septbr.	1837
24	Karl I., kralj rumunski	20. aprila	1839
25	Ivan II., knez liechtensteinski	5. oktobra	1840
26	Nikola I., knez črnogorski	25. septbr.	1841
27	Abdul Hamid, sultan turški	22. septbr.	1842

Imé vladarja

Leto in dan
rojstva

28	Umberto I., kralj italijanski	14. marcija	1844
29	Aleksander III., car ruski	10. marcija	1845
30	Jurij I., kralj grški	24. dec.	1845
31	Henrik XXII., knez reuss-greiški	28. marca	1846
32	Oton, kralj bavarski	27. aprila	1848
33	Friderik Franc III., veliki vojvoda mecklen- burg-schwerinski	22. julija	1848
34	Albert, knez monakovski	13. novbr.	1848
35	Viljem II., cesar nemški in kralj pruski	27. januv.	1859
36	Ferdinand I., knez bolgarski	30. maja	1861
37	Karlos I., kralj portugalski	28. septbr	1863
38	Aleksander I., kralj srbski	14. avgusta	1876
39	Ema, kraljica nizozemska	11. aprila	1880
40	Alfonz XIII., kralj španski	17. maja	1886

Deželni šolski nadzorniki.

Slovenske srednje in ljudske šole nimajo vkupnega nadzorstva, nego so podrejene raznim nadzornikom v posamnih kronovinah in ti so:

I. **Josip Šuman**, c. kr. deželni šolski nadzornik za srednje in ljudske šole na Kranjskem; sedež: Ljubljana.

II. **Dr. Ivan Zindler**, c. kr. deželni šolski nadzornik za srednje šole na Štajerskem in Koroškem; sedež: Gradec.

III. **Dr. Konrad Jarz**, c. kr. deželni šolski nadzornik za učiteljišča in ljudske šole na Štajerskem; sedež: Gradec.

IV. **Dr. Josip Gobanz**, vitez reda železne krone III. vrste, c. kr. dež. šolski nadzornik za učiteljišča in ljudske šole na Koroškem; sedež: Celovec.

V. **Dr. Egidij Schreiber**, c. kr. velike realke ravnatelj in dež. šolski nadzornik za italijanske ljudske šole na Goriškem in na Gradiščanskem; sedež: Gorica.

VI. **Viktor Leschanofsky**, c. kr. dež. šolski nadzornik za srednje šole v Trstu, v Istri in na Goriškem in za nemške ljudske šole v teh deželah; sedež: Trst.

VII. **Anton Klodič** vitez Sabladoski, c. kr. deželni šolski nadzornik za slovenske, hrvatske in italijanske ljudske šole v Trstu, v okolici in v Istri, za slovenske ljudske šole na Goriškem in na Gradiščanskem, za učiteljišča v Istri in v Goriški ter za slovanske predmete na srednjih šolah v Primorji; sedež: Trst.

VIII. **Ferd. Osnaghi**, ravnatelj trgovinske in navtiške akademije v Trstu, za navtiške šole v Istri in v Dalmaciji; sedež: Trst.



Pregled dubrovniške literature.





Uvod.

Kršna Dalmacija imela je že znamenito kulturno in politiško preteklost, ko so se v nji naselili s severa došli Hrvati, katere je bil grški cesar Heraklij poklical na pomoč zoper barbare raznih plemen, napadajoče državo njegovo. V Dalmaciji naselivši se Hrvati osvojili so si vso deželo ter potisnili italijanski element v pomorska mesta, med katerimi so bili seposebno znameniti Splet, Zadar in Dubrovnik. Mestjani podjarmili so Hrvate najprej gospodarsko, kajti Hrvati so bili kmetovalci, italijanski mestjani pa trgovci. Iz te gospodarske odvisnosti pa se je kmalu razvila tudi politiška, zlasti ko se je Dalmacija ločila od hrvatske države in so posamni deli dežele postali samostalni ali pa odvisni od oblasti mogočne beneške republike.

Med številnimi dalmatinskimi mesti zadobil je Dubrovnik že v najstarejših časih posebno veljavo. Ugodna lega je pospeševala trgovino, ž njo se je širila omika in kultura, množilo bogastvo in s tem stremljenje za samostal-

nostjo in neodvisnostjo. Italijanski prebivalci Dubrovnika, dasi so se čutili Italijane in dasi so bili v neprestani ozki dotiki, duševni in gospodarski, s sosedno Italijo, zlasti pa z Benetkami, vender niso bili nasprotniki slovanske narodnosti. Vzlic temu, da so bili gospodarji v mestu in v okolici, niso prezirali in zatirali Hrvatov, že iz političskih ozirov ne. Dubrovnik je namreč imel vedno prevažne trgovinske in tudi političke zveze z Bosno in Hercegovino, s Hrvatsko in Srbijo ter zategadelj se vedno kazal prijaznega tako hrvatskim sosedom, kakor lastnim podanikom hrvatske narodnosti. Vrh tega so se v Dubrovniku zlasti za časa turških bojev vedno naseljevali odlični Slovani iz sosednih dežel, ki so s prvaki republike bili v prijateljskih odnošajih ter tudi kolikor toliko pripomogli, da so bili Dubrovčani in sploh dalmatinski Italijani naklonjeni Slovanom. Konečno je tudi to nekoliko uplivalo na politiko italijanskih mestjanov, da so zaradi trgovine morali negovati hrvatski jezik, sosebnost pa tudi to, da tedaj še ni bilo razvito narodnostno načelo tako kakor dandanes.

Tekom stoletij se je narodni značaj dalmatinskih mest izdatno premenil, dasi se to v javnem življenji ni tako jasno pokazalo, kakor bi se bilo moglo, da je prebivalstvo bilo zavedno svojega pokoljenja in svoje narodnosti. Hrvati

okoličani silili so, uklanjajoč se naturnemu zakonu, v mesta in v dalnji svet ter se s časoma med prvotnimi italijanskimi prebivalci tako pomešali, da ni bilo med njimi nikakega razločka več. Hrvat si je prisvojil italijanski jezik in se bavil s trgovino takisto kakor Italijan, ki je že izza mladih let naučil se hrvatskemu jeziku. Počasi in nevidno raslo je število hrvatskih mestjanov tako, kakor se je plahnilo število Italijanov in za časa največje slave in največjega bogastva dubrovniške republike se more reči, da so bila dalmatinska mesta z malimi izjemami hrvatska, četudi je v trgovini in v javnem življenju gospodoval tuj jezik.

Rekli smo že, da so dalmatinska mesta imela svojo kulturo, svoje bogastvo in svojo neodvisnost zahvaliti v prvi vrsti trgovini. Ugodni položaj na bregu Adrijanskega morja je nad vse pospeševal razvoj trgovine. Dalmatinska mesta so bila v neprestani zvezi z vsemi imenitnejšimi italijanskimi mesti pa tudi z drugimi državami. Prebivalci so izvažali prirodnine ter uvažali obrtnine in tudi južne prirodnine. Vsa dalmatinska mesta pa je nadkrilil Dubrovnik. Čim so si Dubrovčani zagotovili politiško neodvisnost kot samostalna republika, ustanovili so po vsem svetu svoje kolonije, tako po vseh važnejših krajih na Balkanu; v Drinopolju, v Carigradu, v Sofiji, v

Novem Pazaru, v Serajevu, v Solunu, v Belem Gradu, Smederevu in drugod, vrh tega pa tudi v Smirni, v Aleksandriji, v Kajiri, v Bukureštu, ob Črnem morju, v Trapecuntu, na Grškem, v Benetkah, v Genovi, v Firenci, v Mesini, v Jakini, v Sirakuzu in v Palermi. Imeli so konzule v vseh važnejših mestih a njih ladje so plule celó po indijskem in američanskem morju in tako je postal Dubrovnik središče svetovne trgovine med iztokom in zapadom.

Imovitost in dotika s tujimi kulturnimi elementi pa nista bila jedina faktorja, ki sta uplivala na duševno življenje prebivalcev dalmatinskih mest. Njima se je pridružil še tretji faktor, čegar upliv se zrcali deloma tudi v značaju starohrvatske literature dalmatinske, to je bila samostalnost in neodvisnost. Dalmatinska mesta uredila so seveda tudi svojo upravo po italijanskem uzoru in ta forma se je z malimi premembami ohranila več stoletij. Glavar mestu je bil knez (*comes*) ponekod tudi načelnik (*potestas*). Ker je imel veliko oblast, bali so se prebivalci, da bi jo utegnil zlorabiti, ter so zato skrbeli za vsakovrstne kavtele. Kneza ali načelnika volilo je prebivalstvo iz svoje srede, se ve da je bil navadno član najodličnejše in najimovitejše rodbine. Navadno je vladal jedno leto, a v Dubrovniku, kjer so se ponosni bogatini bali za svojo svo-

bodo in za neodvisnost republike, so l. 1358. določili, da traje knezov mandat samo mesec dni, kasneje so to dobo celo znižali na dvajset dni. Pozneje nastala je ponekod celó navada, voliti načelnike samo iz tujih krajev in ne domačinov, a v mestih, v katerih so gospodarili Benečani, imenovala je beneška vlada načelnike in sicer v večjih mestih na dve leti, v manjših pa na leto dni. Knez je bil pred vsem zastopnik mesta, ne samo doma, nego tudi pred sosednimi mesti in tujimi vladarji. Nastopivši vlado, moral je priseči na mestno ustavo ter obljubiti, da bo strogo po zakonih in štatutih vodil upravo in sodil spore. Paziti mu je bilo na meje in na pota, na zidovja in pristanišča, voditi račune o dohodkih in troških, za katere je bil z vsem svojim imetjem osebno odgovoren, vrh tega pa je bil tudi najvišji sodnik v občini. Na gotovo določeni dan je ali v mestni hiši ali pa na vzvišenem kraju poleg mestnih vrat sodil kot načelnik kurije, katera mu je bila dodana za pomoč in za kontrolo in v kateri je bilo navadno šest ali osem patricijev. Knez je bil tudi načelnik v primorskih mestih prevažne redarstvene oblasti; pazil je na red, gledal na tujce in nadzoroval tržne cene. Njegovega privoljenja je bilo treba, ako so se hoteli mestjani zbrati na kakem javnem trgu, da se posvetujejo o vkupnih in-

teresih, njemu je bilo javiti sklepe, pritožbe i. t. d., on je imenoval varuhe nedoraslim sirotam in vse nižje organe, sodne in upravne, a tudi svojega namestnika, kadar je šel iz mesta, kar pa ni smel storiti, kadar ga je bila volja, ampak samo z dovoljenjem kurije. Knez ni smel vzprejemati darov, ni smel biti za kuma, še na obed ni smel iti, ako bi ga bil kdo povabil. Dokler je trajal njegov mandat, ni bilo priziva zoper njegovo sodbo, nihče ga ni mogel tožiti niti ga klicati na odgovor, kadar pa je poteklo njegovo vladanje, moral je položiti račune in moči ga je bilo poklicati na odgovor za vse, kar je storil in storiti ukazal za časa kneževanja. Za veliki trud, ki ga je knez imel, in za veliko odgovornost, katero mu je bilo nositi, dobival je sijajno nagrado. Izključno pa mestna vlada vendar ni bila v kneževih rokah, ker se je moral vedno porazumeti s kurijo, voljeno za gotovo dobo. Kurijati so se v nekatereh mestih shajali vsak dan, drugod samo po dvakrat na teden, da rešujejo tekoče posle. Razen te kurije volilo je prebivalstvo ponekod še dvanajst patricijev, ki so bili kot prisežniki pri sodnih obravnavah. Kurijati in prisežniki vkupe so se kot korporacija navadno imenovali „mala kurija“, ki pa ni imela moči nad kneza. Kjer je hotelo plemstvo vladati samo in nad knezom, kakor v Dubrovniku, tam je

volilo posebno „veliko kurijo“, ki je bila v vseh državnih in upravnih vprašanjih najvišji sodnik.

Mestno prebivalstvo se je delilo v patricije ali plemenitaše in v ljud (populus) ali neplemenitaše. Prvi so imeli vso oblast v rokah, vodili mestno upravo, volili kneza in kurijate ter sploh ravnali in postopali kot gospodarji. Tudi neplemenitaši so imeli neki upliv na državno upravo, a samo kadar je bilo treba, da je „ves narod“ kaj sklenil. Čim so neplemenitaši dobili kaj imetja, silili so v mestno upravo in sčasoma se je razloček mej plemenitaši in neplemenitaši skoro popolnoma pogubil, samo okolu mest živeči kmetovalci ostali so vsa stoletja brezpravni siromaki.

Take so bile socijalne in politiške razmere v dalmatinskih mestih; preminjale so se sicer tekom stoletij, kakor se preminja po zakonu prirodimem vsaka stvar, ali v jedru ostale so iste do začetka našega veka. V takih kulturno ugodnih odnošajih je samo naravno, da sta zlasti umetnost in književnost imela mnogo prijateljev in čestilcev med imovitim prebivalstvom, tembolj ker je to poznavalo in z veseljem negovalo posebno klasiško literaturo latinsko, grško in italijansko. K tem faktorjem se je pridružil še drugi, naravno nagnenje hrvatskega naroda za poezijo, katero se tako živo zrcali v nedosežno lepem narodnem pesništvu.

Hrvati Dalmatinski dobivali so dvojno kulturo, rimsko in grško, prvo iz sosedne Italije, drugo posredno ali neposredno iz Bizanca. Grški učenjaki, bežoč iz Bizancije pred turškim barbarstvom, zatekali so se ponajveč v Italijo, kjer so razširjali grško znanost in ustanovili prva vseučilišča, nekateri pa so tudi prišli v Dalmacijo, zlasti v cvetoči Dubrovnik, ter tam učili in širili vêdo in umetnost. Druga okolnost, katera je izdatno uplivala, da je bilo duševno življenje v dalmatinskih mestih tako živahno, kakor v malokaterem drugem tedanjem mestu, je bila ta, da so mladi Dalmatinci izobraževali se v Italiji ter se ondu navzeli poživljajočega se duha narodne zavednosti vrh tega pa se korenito seznanjali z latinsko literaturo, katero so katoliški duhovniki v domovini skrbno negovali. V Italiji se je izšolal znameniti bogoslovec Stojković, v Italiji je živel jeden prvih matematikov in modroslovcev tedanje dobe, Bošković, in v Italiji so videli mladi Dalmatinci, da so pisatelji opustili latinščino in se poprijeli narodovega jezika, italijanščine. Petrarka in Dante sta prouzročila v Italiji kulturni preobrat, ko sta jela na podstavi klasiških književnostij podajati Italijanom svoje umotvore v materinem jeziku. Dalmatinski Hrvati, ki so dotlej pisali italijanski in latinski, ravnali so se po tem vzgledu, zavrgli latinščino

in italijanski jezik in poprijemši se svojega hrvatskega jezika osnovali slovinsko književnost.

V predstojećih vrstah označili smo v velikih potezih razmere, iz katerih se je rodila slovinska literatura in v katerih se je razvila do vrhunca. Čim so te razmere se v svojem jedru predru- gačile, nastal je kulturen, političen in socijalen preobrat in cvetoča roža, slovinska literatura, je zvenela. Nastala je praznota, ali kmalu je seme, zasejano v Dalmaciji, vzrodilo drugo, bujno se razvijajočo cvetko, sedanjo hrvatsko literaturo.

Predno na kratko opišemo razvoj in „pro- pad“ stare hrvatsko-dalmatinske literature, ka- tera se imenuje navadno dubrovniška, ker jej je bil slavnj Dubrovnik središče in ognjišče, in predno označimo karakter te literature, naj izpregovorimo nekoliko besed še o jeziku, ka- teri so pisali ti najstarejši književniki. Jezik njihov je bil čakavski, bodisi v prozi ali poeziji, a to po vsi Dalmaciji in tudi v samem Du- brovniku, dasi je tu že bila pomešana s čisto štokavščino. Kolikor bolj je štokavščina pro- dirala v narod, toliko bolj pogostoma zaslediti jo je v spisih dalmatinskih književnikov, ali jezik sam ostal je vedno čakavski. Dalmatinski književniki imenovali so ga slovinski jezik, sebe pa Slovince, to pa ne kot narod, ampak kot slovansko pleme.

Dôba pred Gundulićem.

Take so bile okolnosti, v katerih se je rodila stara hrvatsko-dalmatinska ali slovinska literatura. Vzcvetela je hitro, razvila se bogato in zopet usahnila za nekaj časa, dokler se ni prerodila in prenovila. Oče jej je Marko Marulić, rojen v Spletu dné 18. avgusta 1450. l. Vstopivši v frančiškanski red, bavil se je Marulić vse svoje življenje samo z naukami in s pesništvom. Učene razprave je pisal latinski, a vse, kar se je obdelovalo v latinski literaturi, prevajal je tudi na hrvatski jezik. Zlagal je didaktiške, lirske in epske pesmi ter rabil za svoje pedagoške namene tudi dramatiško obliko. Kakor vsi njegovi nasledniki, naslanjal se je v vseh svojih spisih na latinske ali na italijanske izvirnike, a prevajal jih ni točno nego svobodno, tako da so bolj parafraza nego prevod. Umetniške vrednostinimajo ti spisi skoro nikake. Marulić je našel hitro posnemovalcev, ne samo v Spletu, ampak tudi v drugih mestih dalmatinskih, zlasti pa v Dubrovniku. Ti pa se niso držali mej, katere jim je Marulić stavil v svojih spisih, jeli so pisati za duševno naslado, ne samo v didaktiški namen in negovali so poezijo kot umetnost, ki je sama sebi svrha. Vsi pesniki te dôbe držali so se tega načela.

Jeden prvih in znamenitejših pesnikov je bil Gjorgje Držić, rojen okolu l. 1460. v Dubrovniku kot sin plemiške rodbine. V najlepši moški dôbi, ko je bil splošno čislán in spoštovan kot pesnik in mestjan, odpovedal se je svetu ter vstopil v duhovniški stan in sicer radi nesrečne ljubezni. Umrl je l. 1507. Držić je bil izreden talent in je jeden najznamenitejših pesnikov dubrovniških. Dasi jezika ni bil tako vešč, kakor poznejši pesniki, saj je bil jeden prvih, ki so skušali pisati hrvatski, obračal je vender posebno skrb na čistost in lepoto jezika. Pisal je razne pesmi, erotiške in didaktičke, med njimi tudi pesem na čistost in v dramatiški obliki igro „un dramma nuziale“ (ženitovanjska igra). Držić je bil pravi pesnik in njegove proizvode kazi samo to, da se je moral zlagatelj z jezikom boriti in da ni bil kos poetičkim oblikam.

Kot primero navedemo naj Držićevo pesem „Ljubi me“:

Ljub'me, dušice mladjahta,
Jer sam jedini u majke;
Ptičice moja hladjahta,
Želim tvê liposti rajske.

Očima s' moj um smutila;
Ter uzdah mori mi mladost,
Srce s' sa mnóm razlučila,
Kim mi s' uzela radost.

Kô jelen vode trudjahan
 Biži u strahu prid hrti,
 Usni sam tvojih željahan,
 Duša mi smagne do smrti.

Grih će smrtni umorit me,
 Moguć mi dat tvû milost,
 Od mrtva živa stvorit me,
 Odniti s mene usilost.

Budi ti pridani život moj,
 Promisli za me, ružice,
 Jer sam odlučan u vik tvoj
 Do razdiljenja dušice.

Sodobnik Držićev je bil Šiško Menčetić, rojen v Dubrovniku l. 1457., umrl ondu l. 1550. S posebno marljivostjo je studiral latinske pesnike in je svobodno prevajal na hrvatski jezik. Kakov ugled sta imela Držić in Menčetić, vidno je iz tega, da so ju sodobniki primerjali Dantu in Petrarki, dasi je to seveda silno pretirano. Razen nekaterih nežnih lirskih in didaktičkih pesmij zložil je Menčetić tudi daljšo poetiško povest v verzih, v katerih popisuje — precej dolgočasno — trpljenje in smrt Kristovo.

Menčetić je kakor Držić že poznal trubadurske pesnike italijanske in je posnemal, kakor je vidno iz pesmi „Dragin lik“:

U ruke ti sâm dah
 Jednom srce moje,
 Da činiš od njega,
 Što hoćeš, gospoje;

Da srce razrežem,
 Našla bi svoj obraz,
 Za kojim ja venem
 I stinem kako mraz.

Fini in sladkosti življenja ljubeči dubrovniški plemiči-mestjani so bili zelo uneti za erotiško liriko in so jeli zanemarjati strogo religijozno-poetiške izdelke, ali tudi ta vrsta pesništva ni usahnila, dasi še iz daleč nima tiste umetniške vrednosti, kakor posvetna literatura.

Pesnik, ki je srečno negoval posvetno in religijozno poezijo, je bil Mavro Vetranić, rojen v Dubrovniku l. 1482. Vstopil je še mlad v benediktinski red in postal l. 1520. opat, potem pa se naselil na nekem otočiču in živel ondu do svoje smrti l. 1576. Vetranić je zlagal filozofske, religijozne in humoristiške pesmi, v katerih pa ni mnogo pesniškega žara; spisal je roman v verzih „Putnik“ in dve drugi povesti v vezani besedi, preložil po Evripidu tragedijo „Hekuba“ in spisal tri religijozne drame „Posvetjenje Abramovo“, „Suzana čista“ in „Uzkrsnutje Isusovo“. Dasi je Vetranić korenito poznal tehniko grških dramatikov, kršil je vendar v svojih dramah vse osnovne zakone poetikine. Držal se je tesno svetopisemskega besedila in kolikor mogoče točno po bibliji koval svoje drame, ne meneč se dosti za kom-

pozicijo in za druge poetiške zakone. Vzlic temu so bile Vetraničeve drame nekaj časa zlasti v duhovniških krogih jako priljubljene.

Tem pesnikom in pisateljem pridružilo se je mnogo drugih; poznamo jih iz večine samo po imeni, kajti njihovih spisov se je ohranilo do naših dnij ali jako malo ali pa nič. Najbolj čislani so bili Marin Krističević, (rojen v Dubrovniku okoli l. 1460.); Jerolim Papalić, (rojen l. 1524. v Spletu); Niko Dimitrić, (rojen v Dubrovniku l. 1493., umrl l. 1560.); Stjepo Gučetić; Maro Galjazević, (rojen v Dubrovniku), znamenit kot prvi dubrovniški pisatelj, ki je pisal v prozi; Julija Bunić (1550 do 1585); Placid Gregorijanić; Frano Lukarić (Dubrovčan); Bazilij Gradić (umrl kot škof 8. januarja 1586.) in drugi. Zelo priljubljen je bil tudi Dubrovčan Ivan Vidali (1425—1504) kot zlagatelj patrijotiških pesmij. Ohranila se je samo jedna, „Dubrovniku“:

Dubrovnik grad svitli
I slavan zadosti,
Svake Bog nadili
Obilno milosti:
Gospodom ga uresi,
Zakonmi i pravdom,
Razlicim uzvisi
Imanjem i blagom.
Svuda ga jest puna
Slava, svud on slove,

Hrvatskieh ter kruna
 Gradov se svih zove.
 Življenjem naredniem
 Sva dobra on slīdi,
 Gradovom nijedniem
 Na svit ne zavidi.
 Još dobro ima toj
 I dar taj bogom dan,
 Da slavnieh drži broj
 Spivalac' neskončan.

V tisto dobo spada tudi Peter Hektorović, rojen na otoku Hvaru l. 1487., umrl l. 1572. Hektorović je bil jeden najodličnejših mož rodnega svojega mesta in znan ter spoštovan po vsi Dalmaciji. Že izza mladih let bavil se je z velikim veseljem s pesništvom in pisal jednako elegantno v latinskem kakor v hrvatskem jeziku. Zložil je mnogo „poslanic“ raznim prijateljem, preložil Ovidovo knjigo „de remediis amoris“, spisal dve biblijski drami (o mučeništvu sv. Lovrencija in o Abrahamovem darovanju), kateri sta se še začetkom tega veka predstavljali v raznih dalmatinskih mestih, potem razne posvetne in cerkvene pesmi in nekatere idile, znane pod vkupnim naslovom „Ribanje i ribarsko prigovaranje“. To delo, v katerem se opisujejo razni načini ribarenja, se po pravici prišteva najboljšim proizvodom dubrovniške literature. Kompozicija je zanimljiva in umetniško dovršena, dikcija pa res pesniška.

Oče dubrovniške drame je bil Hanibal Lucić z otoka Hvara. Živel je začetkom 16. veka in bil znan po vsi Dalmaciji. Mimo raznih lirskih pesmij in poslanic spisal je prvo izvirno dramo, katere predmet je vzel iz domače tradicije. Ta drama se imenuje „Robinja“, vsebina pa ji je nastopna: Gusarji ali morski razbojniki so ugrabili hčer hrvatskega bana Vlaška. Prodajajo jo po raznih mestih in dospó naposled ž njo tudi v Dubrovnik. Ko izvé to Derenčin, unuk bana Derenčina, kateri je Robinjo ljubil, hiti takoj v Dubrovnik, da jo odkupi. Preoblečen v trgovca, pohodi Robinjo, katera ravno plače. Ona, misleč da je trgovec, mu razodene, da je hči hrvatskega bana Vlaška, da ji je oče pal pri Belemgradu, boreč se slavno zoper Turke, da je na to ogerski kralj vzel njeno mater v zaščito in ji podaril več posestev ob Dunavu in Savi. Pové mu tudi, da je skušalo mnogo plemičev, med temi posebno mladi Derenčin, pridobiti njeno ljubezen. Toda odbila je vse in tudi Derenčina, dasi ga je ljubila in bi se bila poročila ž njim, samo da je zaprosil njene roke pri kralju. Derenčin pravi, da jo je Bog kaznoval za njeno oholost, s katero je odbijala snubce. Obljubi ji, da jo odkupi, ako vzame Derenčina za moža. Ona je zadovoljna in Derenčin jo odkupi. Sedaj se ji dá spoznati ter jo objame in poljubi. Svatba se slavi in du-

brovniški knez in drugi plemenitniki jima pri-
našajo darove, češ, da je v Dubrovniku navada,
da se obdarujejo gôstje. — To je torej snov
prvi izvirni hrvatski drami. Lucić je pokazal
pot ostalim pisateljem, ki so jeli odslej bolj
gojiti dramo.

Sodobnik Lucićeve in prijatelj njegov bil je
Andrija Čubranović, rojen začetkom 16. veka,
umrl l. 1559. Čubranović je bil zlatar in se je
sam v pesništvu izuril. Prištevali so ga naj-
odličnejšim lirikom ne samo glede vsebine nje-
govih poezij, ampak tudi glede dovršene oblike.
Najznamenitejše delo njegovo je komična po-
vest „Jegjupka“ (ciganka.) Ko je Čubra-
nović — poročajo sodobni kronisti — nekoč
zasledoval kraljico svojega srca, obrnila se je
tanejevoljno k svoji spremljevalki z vprašanjem:
„Che vuole da me questo Zingaro.“ (Kaj mi
hoče ta cigan.) To je dalo povod Čubranoviću,
da je spisal „Jegjupko“. V tem delu stopi ci-
ganka v družbo gospê in jim prorokuje. Jedni
pravi, da bo postala zelo bogata, čakala vi-
soko starost in imela dva sina, katera ji bo-
deta delala čast in veselje. Drugi razkrije slabe
lastnosti njenega moža, tretji razlaga umetnost
lepotičenja, četrti razne bolezni in zdravila
peto uči, kako je z lepim govorjenjem pridobiti
splošno spoštovanje, na konci pa slavi pesnik
lepoto in modrost kraljice svojega srca, katera

ga je imenovala cigana, jo zagotavlja svoje ljubezni, toži radi njene neusmiljenosti in ji prorokuje veliko srečo. To delo je gotovo izmed najlepših dubrovniške književnosti. Unanja oblika je dovršena, ves predmet pa nadahnen pesniškega duha. Kako zelo priljubljena je bila ta „cvetka v vrtu hrvatskega pesništva“, vidi se iz tega, da so trije po imenih neznani pesniki zložili jednaka dela z enakim naslovom, toda izvirniku se izmed teh imitacij ne more primerjati nobena. Da se spozna Čubranovićev pesniški značaj, naj navedemo pesem „Divojke“:

Divojke smo lipe i mlade!
 Izagna nas i dotjera
 U Dubrovnik ovdi sade
 Prika ljubav od pastiera!

Tko milovat, mladci, ne će
 Našu lipost sva svâ lita
 Kâ se cinit ima veće
 Neg sva dobra toga svita?

Ove kose ne napravlja
 Niedna hitro, a na lice
 Naše narav rukom stavlja
 Cviće od ruže i ljubice.

Vrat i čelo rosa umiva,
 Kâ sgar pada tiho o zori,
 A lier bile prsi odiva
 U ki stan svoj ljubav tvori.

I ča s jutra druge kažu,
 Probudiv se, lica mila,
 Napravami ka jer mažu
 Gdi su kako problidila!

To mi ustav' zračne i lipe,
 Čim danice još zrak sviti,
 Učinimo zvizde slipe
 U zoru istu probliditi.

I ne manje srca imamo
 Čista, virna i s ljubavi,
 Neg' ta lica u nas samo,
 Kâ su lipa po naravi.

Zato, mladci vi ljuveni!
 Cić milosti drage vaše
 Nemojte imat u necieni
 Te liposti mile naše.

Jer se ova naša lipost
 Ni kupuje, ni prodava,
 Nu za ljubav i za milost
 Ljubav se ista na har dava.

V to dobo spada tudi Marin Držić, rojen l. 1520. v Dubrovniku, umrl l. 1580. Bil je jako čislán pisatelj. Zlagal je sosebno drame in veseloigre a tudi junaške pesmi, katere so se pa pogubile. Med njegovimi dramatiškimi spisi so najvažnejši komediji „No vela od Stanca“, in pa „Dunda Maroja“. Prva, „Novela od Stanca“, je majhen, jedva 200 verzov obsezajoč komad, ki pa je velik v komiškem efektu. Vse-

bina mu je nastopna: Stari Vlah (Italijan) Stanac prihaja v Dubrovnik prodajat kozličce in sir. Ker ne more dobiti prenočišča, prisiljen je prenočiti pod milim nebom kraj studenca. Dasi zaspan, bedi vso noč v strahu, da mu kdo ne ukrade robe. Mladi Dubrovčani Vlajo, Mijo in Ivo, zapazivši Vlaha, sklenejo, napraviti ž njim „novelo“. Ivo prevari Stanca, rekoč, da prihajajo k temu studencu vile, katere so njega, Iva, premladile. Starec Stanac zaželi tudi sebi te milosti. Mladeniči odidejo ter se na ulici srečajo z maskami, katere nagovoré, naj predstavljajo pred starcem vile. Maske res pridejo k studencu in Stanac, misleč, da so vile, prosi jih, da ga pomladijo. Vile mu obljubijo, obavi jo obrede, namažejo Vlaha, obrijejo mu brado, zvežejo roke in odidó. Jadni starec se skoro domisli, da je prevarjen, toda prekasno je. Navihanci so mu med tem odnesli sir in odgnali kozličce. — Iz te igre se vidi, da je Držić skušal uvesti narodno komiko.

V komediji „Dunda Maroja“ slika pesnik starega skopuha dubrovniškega Maroja, kako je poslal svojega sina s 3000 tolarji v Jakin, a odtod v Florenco, da nakupi robe. Ali sin, mesto da gre v Jakin, gre naravnost v Rim, kjer jako razuzdano in razkošno živi, dokler ne potrosi vseh očetovih novcev. Ko to stari Maroje zvé, napoti se takoj v Rim, da reši to-

larje, kolikor se jih še dá. V Rimu opaža življenje svojega sina ter ga po dolгих in težkih neprilikah privede na pravi pot. To komedijo je sestavil pesnik po načinu in vzorcu italijanskih komedij 16. veka. Dejanje v nji je vrlo zapleteno, komiški efekt pa je pojačen s tem, da nastopajo v igri ljudje iz raznih krajev, ki govoré vsak v svojem dijalektu.

Tekmec Držićev je bil Niko Nalješković, rojen v Dubrovniku l. 1500, umrl l. 1585. Bil je jako priljubljen kot pisatelj veselih iger in humorističnih pesmij, dasi ni tako znamenit kakor Držić. Pastirske igre Nalješkovićeve so ponekod jako lepe in poetiške, večinoma pa preveč osladne. Ljubavne in humoristiške pesmi so polne lepih in duhovitih mislij, kakor tudi poslanice. Veseloigre sicer niso sestavljene po umetniških pravilih, a vsi značaji so verno po naravi in zanimljivo risani. Kaže se, da je Nalješković pisal svoje komedije zgolj za privatni krog prijateljev in ne za javnost, ker se v njih navade in razvade sodobnikov bičajo z aristofanskim sarkazmom in rezko brezobzirnostjo.

Izmed ostalih številnih pesnikov te dôbe, naj navedemo samo še dva: Dinka Ranjino in Dinka Zlatarića.

Dinko Ranjina, rojen l. 1536. v Dubrovniku, umrl l. 1607, je dubrovniško literaturo

izdatno obogatil. Pisal je pastirske igre, predlagal grške in rimske klasike res uzorno ter zložil mnogo lepih posvetnih in religiozних pesmij. Bil je učen mož in spreten prelagatelj, a najbolj je bil priljubljen radi nežnih pesmij, izmed katerih navajamo za vzgled elegijo „U prolitje“:

Sad lipo prolitje tih nami vodi dan,
I trava i cvitje iz zemlje grede van.
Sada se svaki vir raztapa pod nebi,
Sad s krajem tvori mir more, kô gnjivno bi
Vedra su nebesa, koja svit vesele,
Zemlja se uresa tim, oči što žele.
Piti su medena, a velmi zrit mila
Prozrita, caklena, studena taj vrila.
Prolitnji tihi hlad vjetrići miris taj
Od cvitja nosi sad, a svim mni svit se raj.
Od ptice svakoje žuberom sladki glas
Veselo sad poje ljuvenu milu slas.
Sada je svaki kraj radostan, drag veli,
Sada se na svit saj svaki duh veseli:
A nebog tužan ja nikako ne čuju
U meni veselja, neg cvileć tuguju.
Tomu mi uzrok bi ljuveni oni boj,
Koji me pogubi žestoko ovakoj.

Dinko Zlatarić se je rodil l. 1556. v Dubrovniku. Bil je jeden najodličnejših pisateljev dubrovniških in jako učen ter po celi Dalmaciji in Italiji zelo čislan. Umril je l. 1607. Preložil je mnogo grških in latinskih klasiških del ter zložil nekatere erotiške in religiozne pesmi, ki

so bile vsled njihove ljubkosti in nežnosti jako priljubljene.

Kakor vidno, razcvela se je dubrovniška literatura v prvi dōbi njenega razvoja jako bogato in smelo moremo reči, da je bila vredna vrstnica sodobni italijanski književnosti. Kar so ustvarili Grki in Rimljani, Italijani in Francozi, vse so si dalmatinski Hrvatje prisvojili in presadili v svoj vrt. Jezik hrvatski se je na ta način opilil in izobrazil in tako so bili dani vsi pogoji, da genijalen pesnik spiše monumentalno delo. In rodil se je tudi tak mož, pesnik, katerega smemo postavljati v isto vrsto z najodličnejšimi duhovi vseh narodov in časov, Gjivo Franjin Gundulić.

Gundulić in Palmotić.

Ivan Franjin Gundulić rodil se je dné 8. januarja l. 1588. v Dubrovniku kot sin slavne rodbine, ki je v republiki že od nekdaž zavzemala najodličnejša mesta. Oče Gundulićev bil je poslanik v Carigradu, strijc njegov pa znamenit državnik. Republika dubrovniška je bila za Gundulića na vrhuncu slave in bogastva. Gundulić učil se je najprej pri jezuitih, potem pa se posvetil pravnim naukom, da se primerno

pripravi za državniški poklic. Še mlad zavzel je v republiki važna mesta in postal celo knez. Ko mu je bilo trideset let, poročil se je z lepo in imovito Nikolico Sorkičevičevo, katera mu je povila več sinov. Umrl je dné 8. decembra l. 1638, torej v najlepši moški dôbi. — To je malone vse, kar vemo o življenji Gunduličevem.

Kot pesnik je Gundulić najznamenitejši mož vse starohrvatske književnosti. Vseh pesniških del njegovih je osemnajst; od teh se jih je šest izgubilo povsem, samo nadpise so zabeležili sodobniki pesnikovi; od dveh spisov se je ohranilo samo nekoliko verzov, jedno delo je ostalo nedovršeno, a deset jih imamo popolnih. Pisalo se je tudi, da je Gundulić preložil slovečo epsko delo Tassovo „Osvojen Jeruzalem“, toda zanesljivih vestij o tem ni.

Lirske pesmi Gundulevičeve so znamenite in krasne, dasi iz njih ni spoznati vse pesnikove genijalnosti. Ohranile so se sledeče: „Suze sina razmetnoga“; „Pjesni pokesne Davida kralja“ in „Pjesma od veličansva božieh“. Sem spadajo tudi razne prigodne pesmi in iz italijanskega preložena ljubavna pesem „Ljubovnik sramežljiv“.

Največ je Gundulić napisal dram. Poročila javljajo, da je spisal ali preložil drame: „Gallatea“, „Posvetilište ljuveno“, „Cerera“,

„Kleopatra“, in „Adam i koraljka od Šira.“ Od dveh dram „Dijane“ in „Armide“ ohranilo se je samo nekoliko verzov, popolne pa imamo tri njegove drame „Arijadna“ in „Proserpina ugrabljena“ obe preloženi iz italijanskega in izvirno „Dubravko“, najboljšo pastirsko igro dubrovniško, v kateri slavi pesnik svobodo, ures in ponos rodnega mesta. Ta igra se je dolgo vrsto let predstavljala na dan sv. Vlaha v slavo dubrovniške neodvisnosti.

Ta krasna svrha se kaže že v milem veselju pastirjev, ki imajo ta dan navado, da prvemu pastirju izberejo najlepšo deklico. Pastirji so odločili Dubravko, da dobi najbrhkejšega pastirja Miljenka. Podkupljeni pastirji pa izročé deklico grdemu pastirju Grdaku, ne pa Miljenku. Poroka se ima slaviti v hramu Cera. Svatje prihajajo v hram, a na kipu Cere se javlja največja nejevolja zaradi nasiljene ženitve. Kip se strese in ž njim ves hram. Hkratu vstopi pastir Miljenko — kateri se je doslej potikal okrog, videč, da je prevarjen — da gleda poroko. Kakor hitro vstopi v hram, obda se lice kipu s svetlobo a žarki padajo na Miljenka. Svatje otmó Dubravko Grdaku in jo dajo izbranemu Miljenku, kateremu je bila iz prva namenjena. Dubravka se na to poroči z Miljenkom. — Po poroki pozivlje svečenik, naj vsi proslave svo-

bodo svoje Dubrave, t. j. mesta Dubrovnika. Oni to storé in zapojó pesem.

Dasi je „Dubravka“ krasno dramatsko delo, ni pridobila Gunduliću tiste slave, katero mu daje dandanes ves izobraženi svet. Največjo slavo si je pridobil kot epski pesnik, kot zlagatelj „O s m a n a“, s katerim delom si je Gundulić zagotovil odlično mesto med največjimi pesniki vseh časov in vseh narodov. Za nas Slované sploh, zlasti pa za hrvatsko literaturo, ima Gundulićev „Osman“ še poseben pomen. Dubrovniški pisatelji pred Gundulićem se niso menili za Slovanstvo, nego so zajemali predmete svojim pesniškim proizvodom iz tujega življenja. Gundulić je prvi to napako uvidel, se obrnil od romanskega zapada ter stopil na slovanska tla, ustvarivši „Osmana“, kateremu je zajel snov iz slovanske zgodovine in v katerem je proslavljal Slovanstvo. O „Osmanu“ je prvič v slovanski literaturi izražena ideja slovanstva, pesnik je v to svoje delo vlil vse slovansko mišljenje svoje dôle in nam v dovršeni obliki predočil osvobojenje Slovanstva izpod tujega jarma. Zato imamo zmatrati „Osmana“ za pravi narodni epos. Ker je „Osman“ tudi po unanji obliki in po umetniški kompoziciji najbolj dovršeno delo vse dubrovniške književnosti in sploh jedno najznamenitejših pesniških

del svetovne literature, seznaniti se nam je z njegovo vsebino. „Osman“ obsega dvajset spevov, dva pa sta se izgubila.

I. Muhamed III. ostavi po smrti svoji dva sina: starejšega Ahmeta in mlajšega Mustafa. Ahmet I. umrje 1617. in na prestol stopi Mustafa, ki pa se je skoro odpovedal ter ustopil svoje mesto mlademu Osmanu, sinu Ahmetovemu. Zacarjeni Osman, znan v zgodovini kot Osman II., zbere silno vojsko, ki odide v Poljsko dné 6. maja 1618. Vojska mu je brojila 300.000, ali kakor drugi trde, 600.000 vojakov. To turško vojsko potolčejo Poljaki pri Hočimu. Po izgubljeni bitki vrne se Osman v Carigrad ter se silno žalosti, da so ga potolkli Poljaki; obdolžuje tega svoje janičarje, ki so se v odločilnem trenutku umaknili z bojišča, ter se odloči iti vojskovat v Azijo, da tam osvetli z orožjem potemnelo slavo.

II. Doznavši za namere Osmanove, svetujejo mu cesarski svetniki vsak na svoj način. Osman II. sede na sijajni prestol, okolu katerega se povrsté svetniki, priklonivši vsak glavo in položivši desnico na prsi. Prvi začne govoriti bogati Dilaver paša, rojen Hrvat, ter svetuje, naj Osman ne hodi v Azijo. Ako bi on šel v Azijo, doma bi mu spletkarka mati Mustafina podavila in poklala brate ter bi s pomočjo zeta Dauta postavila na prestol Mustafa.

Mustafina mati je zlobna žena in coprnica, ki mu je poslala lakoto iz pekla v vojsko. Omar efendija, hodža in učitelj carjev, strinja se z nasvetom Dilaverjevim in mu še svetuje, naj si vzame za ženo visokorodno devojko. Vsi evropski vladarji iščejo si žen plemenitega rodu. Mara, hči srbskega despota Gjurgja, vzela je Murata II., a Mileva, hči kneza Lazarja, Bajezeta I. Črni hadum (evnuh) je za to, da se Osman spravi s Poljaki in da sklene ž njimi mir. Čuvši te svete, pošlje Osman Hercegovca Ali pašo k Poljakom, da sklene ž njimi mir; zaukaže tamničarjem, posebe Rizvan paši, da pazijo na zaprtega poljskega junaka Koreckega in da se mu za harem poiščejo povsod najlepša dekleta.

III. Ali paša potuje iz starega Carigrada v Poljsko. O ti priliki opisuje nam Gundulić znamenitosti dežel, po katerih potuje turški poslanec. Ali paša ne ide sam; spremlja ga „lepa družba“ junakov, med njimi Gašpar Milostić, Hrvat iz Gradiške. S ponosom omenja pesnik Tracije, kjer je slovanski pesnik Orfej pel „slatke bugarkinje“ slovanskemu narodu; Aleksandra imenuje Srba, ker se je tedaj v obče mislilo, da so prebivalci Tracije in Macedonije bili Slovani. Hvali srbske carje Stepana, Uroša, Nemanjiće, zlasti modrega Miloša Obilića, ki je leta 1389. ubil na Kosovu turškega

carja Murata I. Slavi Svilojevića, junaka Kraljevića Marka, Lauša (Ljudevita I., ki je bil od l. 1324. kralj hrvatski in ogerski, a od l. 1370. tudi poljski ter se je okronil za kralja ogerskega in hrvatskega v Stolnem Belemgradu l. 1342., a za poljskega v Krakovu l. 1370.) Poveljuje Sibirjanina Janka (Ivana Hunyada) in sina mu kralja Matijaša (Matijo Korvina), Skenderbega, Šišmana Batorja, Jageljone, Vladislave, Kažimire in Šišmane, osobito Šišmana (Sigismunda III., kralja poljskega 1588—1632). ki je bil tudi kralj švedski in car ruski. Ko izpri-pove pesnik vso hvalo in slavo teh junakov, opisuje, kako potuje Ali paša dalje čez Dobručo v Zagorje; poleg Nikopolja (ob Dunavu) prebrodi Dunav, stopi na Bogdansko (Moldavsko) in čim bližje je svojemu cilju, tem težje je srce turškega poslanca. Približuje se namreč bojišču, kjer je bila zmagana ogromna turška vojska.

IV. Ali paša dojde na bojišče. Tu pripo-veduje nam pesnik, kako sta stali obe vojski. Poljaki so se utaborili pod Hočimom, trdnjavo na desni obali Dnjestra. Našteva vse vezire, paše, bege in vojevode, ki so privedli na bojišče razne narode evropske in azijske, pokorne in podložne turškemu carstvu. Med mnogimi je Hrvat Memija, Jusuf paša, Bošnjak iz Maglaja, Sokolović paša od Bosne. Najhujša bitka

je bila 14. septembra. V turškem taboru je tudi bila lepa Sokolica, ljuba Osmanova, ki je z lepoto svojo bolj ranila Osmana, nego vsi neprijatelji.

V. Pod Hočimom so bili potolčeni Turki. Kserkses (kralj perzijski), razgledujoč na Helespontu svojo ogromno vojsko, s katero je krenil v Evropo, mislil je, da je najsrečnejši človek na svetu. Toda pomislivši, da je človeško življenje kratko in da od ogromne vojske ne bode za sto let nobenega živega, razjokal se je na ves glas. Koliko bolj je moral zaplakati mladi Osman, kateremu so vsi vitezi pali pri Hočimu? Po groznem bojišči, na katerem je ležalo 80.000 mrtvih Turkov in 100.000 konj turških, jaše turški poslanec ter se razjoče britko, ko zapazi med mrtveci svoje prijatelje in sorodnike. Jaše dalje v Podolje (bogata ravan ob srednjem Dnjestru) in tu mu prijaše naproti vitez, kojemu zakriva glavo kaciga. A to ni bil vitez, nego bojnica, slavna Krunoslava, Koreckega zaročnica. Ali paša in Krunoslava nista se spoznala na bojišči. Oba se razideta. O tej priliki pripoveduje nam pesnik, kako je Samuilu Korecki večkrat potolkel Turke in kako so ga zarobili Turki. Krunoslava, da vrne svobodo svojemu zaročniku, šla je s poljskim kraljevičem Vladislavom v boj proti Turkom. Napoti se v turški tabor, stopi pred šator carjev in

zakliče mu: Ako si junak, hodi na polje, jaz
 bodem s silo ugrabila Koreckega sredi Cari-
 grada. Car skoči na konja, obkroži ga dvanajst
 paš, ali zdajci priteče Sokolica, ljuba Osmanova,
 ter zavpije: „od moje ćeš ruke umrijeti —
 tkogod ti si od bojnika.“ Dvoboj se začne.

Uzrastom je Krunoslava
 Jakno u gori vita jela,
 Oružje joj ures dava,
 Konj je pod njom brza striela;

Glava, prsi i sve ostalo
 Pod zlatom je zlato u njega,
 Usred čela neg' što malo
 Srebrna mu stoji biljega.

Na štitu joj ptica biše,
 Kâ se u ognju prži sama,
 Gleda u sunce, pismo piše:
 Mrem, za živit s tvoga plama.

Sokolica od sokola
 Bistru i hitru sliku ima;
 Ponosita i ohola
 Uzrastom je nada svima;

I konj pod njom sivi soko
 Sokolova nosi krila,
 Srce oganj, plamen oko,
 Snig njegova dlaka j' bila.

Na nje štitu zvir je ona,
 Proć mîsecu jasnom s nebi
 Kâ se klanja svim priklona
 S pismom odsgar: „Samom tebi!“

Car mladjahan s jedne strane
 Lipu svoju okom slidi,
 I dobita da ne ostane,
 Vene, čezne, gasne, blidi.

Veli: „Ne cin', da se uputi
 Tuj bez mene, moja mila,
 Ako uza se na boj ljuti
 I mē srce sad si odnila.

Tko dobude tvû lipotu,
 Pridobit će mene istoga,
 O mē duše drag životu,
 O carice srca moga.

S druge strane stoji pun slave
 Mlad kraljević svitle sreće,
 Put hrabrene i gizdave
 Podunavke oči meće.

Čeka gledat od nje ruke
 Čudna dila i velika,
 Znajuć, da ona ima odluke
 Tim slobodit virenika.

Svaka j' spravna u toliko
 Zatočnica u vrloći
 Doć' na bienje veće priko
 I ukazat, kê je moći.

Polje ravno i široko
 Sred dvi vojske misto j' njima,
 A sunčano svitlo oko
 Svidočit im jakost ima.

Tu s dva kraja vihra brži
 Suproć konju konj se tište,

I obima se koplje skrši
U najprvo susretište.

S obi strane hrlo tada
Vitežka se sablja trže,
Plaho leti, jako pada,
Gdi ju desnica snažna vrže.

Vrh oružja gvozdobita
Gradi udarac težkieh se ore,
Skaču i lete iskre iz štita,
Bila oklopja plamom gore.

Nagli konji strelovito,
Kud ih hitre ruke obrću,
Sjemo tamo viju se u vito,
S desna, s liva, svud nasrću.

Jednu snagu, jedno u doba
U jednakoj sili od ruke
Ukazaše srca oba,
Ni meju njim bi razluke.

Tvrđi štiti, cili oklopi,
Još izranjen nije nitko,
Ničje krvi još ne popi
Jedne kaplje gvoždje britko.

Pune srčbe i čemera
One u sebi buče time,
Jak na vihru od sivera
Dubje u gori posred zime.

Na stremeni su obje stale,
I ako ne izda sila mnoga,
Udarcem se jednim hvale
Svrhu donit bienja toga.

Ali zamah jedno prieti,
 A udarac drugo ukaza:
 Kaciga im s glave odleti
 S jasnom tvrdjom od obraza:

Zlato prosut pram razveza,
 Zasjaše oči, svanu lice,
 Odkriše se dva viteza
 Dvie mladjahne divojčice.

Jakno sunce iza oblaka
 Draže objavi svê svitlosti,
 Iza oružja sviću taka
 Dva sunca ova od liposti.

Bez uzdaha tko ih gleda,
 Ter mu dano gorit ne bi,
 Ili stvoren vas je od leda
 Ili srca ne ima u sebi.

Na svanuća neufana
 Od lipote izabrane
 U obje vojske sa svieh strana
 Lete strile, dažde rane.

Nova roblja, novieh sluga
 Odsrud vrví množ velika,
 Pače u vojsci vojska j' druga
 Zaplienjenieh ljubovnika.

Lete oblaci od uzdaha,
 Od pogleda vojske teku,
 Svačja srca čeznu od straha,
 Da obje mlade zla ne steku.

I toliko svak to haja,
 Da na konjieh strelovitieh

Sunuše se s oba kraja
Dvie dubrave kopja vitieh.

Sjaju sablje, dažde strile,
Trublje trube, konji rže,
I pod silu s nagle sile
Djevički se boj razvrže.

Razmeće se i zameće
Boj iz boja hudji i jači,
Sretaju se usred smeće
Kopja i štiti, sablje i mači.

Na oružne buke tade
Gore i polje strašno zamni;
Nu u to sunce sgar zapade
I noć skri svit skut u tamni.

Crna sina put tabora
Turke vrati i Poljake:
Ali sred njih sjaše zora
S dvie bojnice lipe i jake.

Na tabore Krunoslava
Vračaše se, no pod silu:
Što ne vodi, trud joj dava,
Zatočnicu svû nemilu.

A to, er cini za istinu,
Promienila na njoj da bi
Ljubav dragu i jedinu,
Kû joj huda srića ugrabi.

Krunoslava ide čez polje, sreča Ali pašo in ga
vpraša, če jo pozna. Ali paša jej odgovori: „Dà,
slava tvojega imena je znana. Ali ne huduj se
mi, ako ti povem, da svetlo in drago solnce

tvoje zakriva tema sredi tamnice. Krunoslava vzdahne in ne more ustaviti solza ter zapusti poslanca. Tako ide dalje nepokojna in nič drugega ne vidi poleg sebe, nego solze svoje.

VI. Krunoslava opazi, da je sredi goste dobrane, skoči s konja in zopet toži in vzdihuje po svojem Koreckem. Toži, kaj ji pomaga vse blago, ako je pravo blago v tujih rokah; čemu ji zlato in neizrečeno bogastvo, ako je nje pravo zlato pod zemljo zaprto; čemu da je ona gospa podunavskim narodom, ako je v robstvu on, ki njenemu življenju gospoduje; čemu da ji solnce od iztoka sije, ako solnce njenih oči večna tema krije? Tako sama s seboj govoreča začuje glas pastirja v dobri, ki zove vilo in jo prosi, da se mu prikaže: „saj tudi golob ima golobico kraj sebe, a ti hodiš sama in nečeš, da z menoj vince viješ.“ Na to se zopet razžalosti Krunoslava, videč, kako vse živi v nadejah, a ona brez nadeje umira. Zdajci se domisli, da tožbe nič ne pomagajo, ter se vpraša, čemu da v joku išče pomoči, a ne v meči, ki ga ima v desnici? Ona, ki je v boji planila med kače in leve? Odloči se iti v turški Carigrad ter osvoboditi svojega ljubovnika. Ali kako? Saj ne more potolči toliko neprijateljev in konečno, ako bi izgubila svoje življenje in bi to čul Korecki, umrl bi od žalosti in muke. Ker torej ne more

Turkov zmagati s silo, misli, da jih bode s prevaro. Zbere vse zlato in blago, da je ponese v Carigrad in da odkupi Koreckega. Preobleče se v obleko mladega Ogra, nadene si ogersko ime in tako preoblečena dojde še prej v beli Carigrad, nego sultanov poslanec, ki je sklepal s Poljaki mir. Koj ide v dvor cesarjevega poslanca, kjer se ponudi rešiti dragega gospodarja, o katerem so mislili v Carigradu, da se je utopil ali da ga je kdo posekal, ker ga ni toliko časa s pota.

VII. Kizlar aga, nastojnik sultanovemu harem, dobi od svojega gospodarja povelje, da mu po celem svetu izbere in privede v harem najlepša dekleta. Črni aga, da opravi svoje črno delo, napoti se najprvo na otoke v Egejskem morji in nabravši precej robinj krene v Grško, prehodi mesta in tu začuje o lepi Sunčanici, ki je slovela po vsem Balkanu. Bila je Srbkinja iz Smedereva, mesta na Dunavu. V Kizlar agi porodi se tedaj želja iti po lepo Sunčanico ter jo privedi svojemu carju. Zato zapusti Grško, hiti preko Macedonije proti Dunavu, leti čez Kosovo polje, kjer je nekoč Miloš Obilić ubil turškega carja; ne ustavlja se tu, nego ide čez Toplico po Sunčanico v belem Smederevu.

VIII. Jedno solnce je na nebu, a jedna Sunčanica na zemlji; o nje lepoti govore vsi

jeziki na svetu. Sunčanica je hči Ljubdraga, slepega starca, čegar pradedje so bili plemenitega rodú ter gospodovali državam; toda njih države so propale in njih slava se še samo spominja. Zdaj je Ljubdrag osiromašel, pase čredo, narod so mu ovce, katerim gospoduje, a najuglednejši prijatelji — pastirji. Ljubdrag je imel dvanajst sinov, ali vsi so mu umrli v boji s Turki, ostal je sam kakor obsekan hrast v gori. Umrl bi že bil z bolesi, da ni imel še jedne utehe, hčerke Sunčanice. Nekega dne zbere Ljubdrag okrog sebe na livadi izven Smedereva mnogo dekličev in mladeničev, da igrajo kolo. Lepa zabava se prične; družba stopi v kolo in štirje mladiči zapoje zapored narodne pesmi, dekleta pa vijejo vence. V ta čas pa se približa družbi neznan črnc in dekletom od strahú izpadejo venci, moški pa hoté bežati. Ta črnc je bil Kizlar aga, ki je za sultanov harem iskal Sunčanice v Smederevu. Kizlar aga miri družbo ter ji prigovarja, naj le poje; prosi, da se ji sme pridružiti in res sede v nje sredo k starcu Ljubdragu. Zamaknen v divno Sunčanico, obrne se črnc k Ljubdragu ter ga vpraša, kdo so mu bili predniki in ali so kdaj gospodovali državam. Starec Ljubdrag pripoveduje svojih prednikov slavno zgodovino, toži, kako je izgubil sinove in kako mu je ostala jedina hčerka Sunčanica. Ko to

čuje Kizlar aga, reče jej: „Tva je sriča sada — i velika i čestita — istočnom si caru lada — o divojko plemenita!“ Sunčanica se od srama obrne v stran in ker noče iti s čincem, pograbi jo ta, in jo vodi v beli Carigrad. Sunčanica vzdihuje, joče in vene. Na potu jih sreča sèl carski, ki je nosil Kizlar agi pismo. V tem pismu piše car agi, naj mu le hitro dovede devojke in naj pošlje po Sokolico, ki je ušla iz Carigrada na Poljsko, da se maščuje Poljakom radi sramote, ki so jo nanegli njenemu carju.

IX. Papeža Gregor XV. in Urban VIII. odredila sta, da se spomin hočimske zmage, s katero je bilo rešeno vse kristijanstvo, praznuje slovesno dné 10. oktobra. Poljaki so to slavo slavili konec avgusta v Varšavi, kjer so se zbrali vsi vojevode, knezi in staroste poljskih mest. Najprvo so imeli slavnost v cerkvi, a potem zabavo. Kraljevič je vsej gospodi priredil velikanski lov, a lepe mlade gospe šle so pokraj bistre Visle reke igrat kolo. Bil je to cvet poljskih žen.

V tem veselji skoči nad poljske gospe smela Sokolica z dvanajsterimi devojkami, s kater mi se je skrila v gosti dobavi. Ugrabijo vse Poljakinje ter odtekó ž njimi daleč v dobrovo, v gosto šumo. Bile so trudne od teka, skočijo s konj, da se odpočijeje pri jezeru pokraj Visle reke. Bila je silna vročina, opasnosti

nobene, zato izpušče konje, da se pasejo. Poljakinje zvežejo, da jim ne uteko, a same se idejo kopat v jezero. Sreča je semkaj privela Vladislava z lovsko družbo. Lovci, oboroženi z raznim orožjem, obkolijo jezero. Zapazivši to Sokolica, skoči prva iz jezera, pograbi za meč in pokliče svoje družice na orožje. Boriti se niso mogle. Blagi kraljevič ne veže Turkinj kakor so Turkinje zvezale Poljakinje, nego jim da samo straže, da ne uteko. Toda Sokolica je hrabra bojnica, ne uda se brez boja; bije se s Poljaki, da ji poči sablja. Srditi Poljaki bi jo bili razsekali, da ji ni mladi Vladislav skočil v pomoč ter je branil s svojim mečem. Ta blagost srca očara Sokolico, da mu reče: „Kraljevič slavni, premagana sem, a ne od orožja tvojega, nego od tvojega blagodarstva plemenitega“. Ko to izreče, sname dragoceni ogrljaj z vrata, da ga hrabremu Vladislavu govoreč, da bode ime njegovo povsod nosila v sreči svojem in da se iz zahvalnosti ne bode nikoli borila proti kristijanom. Nato se odpravi s svojimi družicami domov. Kizlar aga, ki jo je šel iskat, sreča jo na potu ter ji pove, da car pojde na vojsko v istok in da je želi s seboj.

X. Poljakinje srečne, da so jih rešili njih vitezi, priredile so kraj Visle gostbo in tu so junaki pili na zdravje kraljeviča in na slavo poljske krone. V tem dojde Vladislavu list

od očeta, kateri ga zove v Varšavo, kjer pričakujejo sultanovega poslanca. Vsa družba se odpravi na pot in sreča pevca, ki je pel o junaštvu kraljevičevem v poslednjem boji Poljakov proti Turkom. Plemenito družbo kraljevičevo pričakali so Poljaki v Varšavi sijajno. Gospe in gospice sipale so z oken cvetje hrabrim bojevnikom, a kralj oče je objel svojega vrlega sina. Čas je bil, zato kralj skliče zbor v svoji kraljevski palači. Na prestolu pričaka turškega poslanca, ki je prihajal, da utrdi mir s Poljaki. Poslanec vhaja v palačo ter se divi nje lepoti, divi se slikam poljskih kraljev, ki so se borili s Turki, Prusi in drugimi narodi. Mladi Turki vodijo v dar kralju poljskemu in kraljeviču trideset arabskih konj, katerim so sedla s suhim zlatom okovana in z biseri urešena, a drago kamenje jim sije sredi čela. Nosijo kralju trideset lokov s trkači, trideset britkih sabelj in trideset rajskih robinjic.

XI. Pesnik opisuje z živimi barvami sijajnost palače poljskih kraljev, osobito pa zbornico, v kateri je zbiral kralj okolu sebe svetnike, vojevode in staroste svoje. Ta zbornica je polna slik iz poslednje vojske. Ali paša vidi tu vso vojsko turško in poljsko naslikano ter se divi slikam in vpraša kneza Zborovskega, kateri mu jih je tolmačil, kdo je tak umetnik

mej Poljaki, da je dal duh in besedo mrtvim
 prilikam? Knez Zborovski tolmači paši slike
 Tu je knez Radovilski, tu Pomoranci, tam Lit-
 vanci, tu starosta Sijenević, tu ban Zamojski
 tam Belorusi, tu Karlo Hotkijević, ki je vodi
 jeden del poljske vojske pod Hočim, tam Kru-
 noslava, tam kraljevič Vladislav. Nato je gleda
 paša turško vojsko; na sliki zapazi Osmana
 ali dalje ga je sram gledati, kajti med tistimi
 ki so bežali pred Poljaki, zapazi svojo sliko.
 V tem času pokliče kralj kneza Zborovskega
 naj on in poslanec prideta pred kralja. Kralj
 sedi na prestolu, škofje z desne, a vojevod
 sede z leve; poleg očeta pa kraljevič na zlatnem
 stolu. Poslanec se približa in se prikloni po tur-
 škem običaji. Hvali kralja poljskega, ki je zda
 kralj vseh kraljev, kajti silni turški car pošilja
 zdaj prvič svojega poslanca prosit za mir. To
 je čudo, ki se je zdaj zgodilo: car, kateremu
 so pred noge padali vsi narodi, išče zdaj pri-
 jateljstva pri kroni poljski. Ali paša pravi na-
 dalje, da je turški car pridobil narode in kra-
 ljevine v Aziji in Afriki, samo Poljakov, ki so
 svojo kraljevino obzidali s hrabrimi prsi, ni
 mogel pridobiti. Paša še mnogo govori, kako
 nekoristna bi bila nova vojska, zato prosi kralja
 naj vzprejme mir. Kralj ga vzprejme in še vrhu
 tega bogato obdari pašo. Ali paša se na to od-
 pravi v Carigrad.

XII. Krunoslava, preoblečena v mladega Ogra, biva že nekaj časa pri Rizvan paši, ki je stražil zaprtega Koreckega. Z blagom in zlatom podkuplja, da bi prišla do svojega ljubovnika, a nič ne pomaga. Na dvoru Rizvan paše sta bili dve lepi dekleti jednih let: Ljubica in Kalinka, kateri je stražil črnc Bećir. Nekega dne nališpa se Bećir. Zapazivši to, vpraša ga Kalinka, kdo mu je dal ta lišp. Starec ji pove, da ima te bogate darove od mladega Ogra. Kalinka poželi si dragocenosti, a še bolj hrepeni po mladem Oggu. Hoče mu razodeti svojo ljubezen, toda beseda ne gre iz ust. Vender se ojunači, zarudi ter ga vpraša: „Ali so Vaši tisti darovi, s katerimi ste uresili črnca, a kaj ste prinesli meni?“ Oger veli, da je toli lepi devojki, kakor je ona, prinesel še lepše darove, samo naj mu pove, ali vé kaj o zaprtem Koreckem. Kalinka pripoveduje istino: „Korecki je blag človek. Ko so kazaki zarobili mojega strijca Rizvan pašo in njega hčer Ljubico,“ pripoveduje Kalinka, „pustil je Korecki oba na svobodo, vrnil je očetu hčerko, a hčerki vse zlato in drago kamenje, kar je Ljubico toli očaralo, da se je zaljubila v Koreckega. Ko je pozneje bila zopet vojska s kazaki, premagali so Turki kazake, a Koreckega zajeli ter ga odvedli v Carigrad, kjer je zdaj zaprt. Straži ga sam Rizvan paša in pazi, da ne uide. Radi tega bledí obraz pa-

šini hčeri, ki joka noč in dan, in ko bi nje ne bilo, ki ga še jedina tolaži, umrl bi bil že zdavnaj Korecki.“ — Lahko si mislimo, da je ta pripoved Krunoslavo zelo razžalostila. Veruje in ne veruje, ali je to istina, kar mu je pripovedovala Kalinka. Zdi se ji nemogoče, da bi toli plemenit človek, kakor je Korecki, mogel biti neveren. Ohrabri se, hoče nevernemu ostati verna; le trpeti noče, da ono, kar je njeno, drugi imajo. Odloči se, stopi pred Rizvan pašo, odkrije mu, da on ni Oger, nego Koreckega brat. Prišel da je, da osvobodi brata, ter mu ponuja neizmerno blaga za odkupilo. Rizvan paša mu obeča, da bo govoril za zaprtega brata pri carju, a njemu da bode odprl vrata v tamnico. Paša vodi Krunoslavo v globoko jamo, odpre železna vrata v tamnici in ko stopi ona čez prag, zapre tudi njo.

XIII. V najglobljih jamah, v peklu, škriplje Lucifer z zobmi, pljuje ogenj in je jezen, da je Vladislav kristijan razbil in potolkel stare zaveznike njegove — Turke. Peklenski kralj skliče zbor vseh hudičev. Na zbor pridejo vsi; ne govore, nego rjovejo, tulijo, lajejo, zvižgajo, mukajo. Tedaj začne govoriti, ne govoriti, nego grmeti peklenški kralj ter razlagati, da je škoda hudičem, a ne Osmanu, da so Poljaki potolkli Osmana. Hudiči da so sicer vsi leteli Osmanu v pomoč, ali premagala so jih nebesa. Nesreča.

je velika, a bode še večja za nas, ako se poljski kraljevič poroči s hčerjo ogerskega kralja. Kakor se čuje, si ogerski kralj išče žene na španskem dvoru. Poljak je močan; ako pa se to zgodi, kaj bode potem? Opasnost preti peklu, ako bi se uničilo turško carstvo na zemlji; in da se to ne bi zgodilo, zato pošilja Lucifer drugove svoje na vse strani sveta, naj varajo, naj se lažejo in izdajejo druge; laž, prevara, zloba, izdajstvo, vsako sredstvo naj pomaga, ker spuntati je treba vesoljni svet proti Poljakom.

XIV. Osman vpraša svojega dvorskega astrologa Muhameda Čelebijo, kaj pravijo zvezde, ali bo srečen v vojski ali ne. Muhamed Čelebija gleda nebo, opazuje zvezde ter svetuje svojemu gospodarju, naj ne hodi na iztok, janjičarji da se bodo spuntali. Toda Osman ne more pozabiti sramote, ki jo je odnesel izpod Hočima, ter se odloči, da je slavna smrt boljša, nego življenje polno sramote. Car se zamisli, pride noč in car zaspi. Zdajci se mu začne sanjati, da sedi na prestolu in da čita koran. V tem trenutku stopi k njemu prorok Muhamed, iztrga mu knjigo iz rok in ga udari po obrazu tako silno, da se car prebudi iz sna. Kraj sebe zapazi hodžo in mu pripoveduje, kako ga je udaril Muhamed. Hodža mu tolmači sanje tako-le: Muhamed da ga je zato udaril, ker je car vseh

carjev sklenil mir s kristijanskim kraljem, in Muhamed želi, da ide Osman v iztok. — Mesec je svetil po nebu, a Ljubica, lepa hči Rizvan paše, ni mogla spati, ker je vedno mislila na Koreckega. Odide v carski vrt in sede pod drevo, da tu premišlja o svoji ljubezni. Spominja se dni, kako je bila nekdanj robkinja bana in da se je že tedaj zaljubila v Koreckega. Pod drevesom jo najde stari Bećir, prime jo za roko ter ji veli: „Ne misli, lepa devojka, da te noč krije in da te zato nihče ne čuje. Čul sem besede tvoje in žal mi je, da ti morem povedati istino. Ono ni mlad Oger, ki ga ti ljubiš, ono je Krunoslava, Koreckega zaročnica.“ Ljubica kar okameni ter sklene maščevati se ne-verniku. — Potem pripoveduje pesnik, kako je Krunoslava prišla h Koreckemu. Krunoslava pripoveduje, kako se je trudila priti k njemu, koliko je potrosila blaga in zlata, Rizvan paša da jo je vender pustil k njemu in je obetal rešiti ga. Joče se Krunoslava, videč svojega zaročnika privezanega o železni stolp in mu ne more povedati, kaj mu je razodela Kalinka. Tudi Korecki jej pripoveduje, kako je vedno mislil na Krunoslavo in da se veseli dneva, ko bode osvobojen mogel poleg nje srečno živeti v dragi domovini. Ko sta tako v sladkem razgovoru, zaškripljejo železna vrata, ključ se zavrti v zarjaveli ključavnici, in to je bil naj-

milejši glas, ki sta ga kdaj slišala! Mislita, da je dan svobode napočil. A glej čudo! Oboroženo ljudstvo plane k njima, Krunoslava stopi k privezanemu Koreckemu, da brani njega in sebe; krvavo klanje se prične. Hrabra Krunoslava poseka vse, ali zdajci se ukrade beg Suliman njej za hrbet ter ubije njo in Koreckega.

XV. Osman je zbral v zbor vezire in paše. Javi jim, zakaj je sklenil mir s Poljaki, ter misli, da ne bodo zadovoljni s tem, kar jim hoče povedati. Sklenil je dati Koreckemu svobodo. Ves zbor molči, Rizvan paša obledi in ves žalosten pripoveduje carju, kaj se je zgodilo s Koreckim. Pripoveduje, da so zarotniki ubili Koreckega v tamnici. Ne ve si razložiti, kako se je mogla Turkinja zaljubiti v kristijana, da je celo tedaj, ko je zvedela za Koreckega smrt, skočila z visoke kule. To reče in odide. Strme poslušajo to veziri in paše. Najprvo začne hodža govoriti, potem pa Dilaver paša, ki misli, da se je Ljubica maščevala za vero. Rizvan paša se vrne in vodi carju venec lepih deklet. V tem venci pa ni Sunčanice. Neki hadum (črnc), ki jo je stražil, prišel je po noči k njej ter jo odvedel. Pravijo, da je ta črnc bil njen brat Vlatko, ki so ga bili zasužnjili Turki. Njemu se je smilila sestra ter je ž njo ubežal.

Osman naznani zboru, da hoče iti v Meko na grob prorokov in kako se hoče pripraviti na vojsko.

XVI Ko se je raznesel po Carigradu glas, da Osman hoče v Meko in da se bode z vojsko ušatoril v Skadru (nasproti Carigradu) jeli so se puntati janjičarji. Rekli so, da dosluženi vojaki ne dobivajo plače, da je Osman obečal v poljski vojski za vsako neprijateljsko glavo po dukat, ali ni nič dal, še rekel jim je celo: ako bi ti ne ubil njega, a on bi tebe. Osman da jim je prepovedal piti vino in tobak kaditi, on sam da si je vzel proti turškemu običaju za carice tri gosposke Turkinje, a ne robinje. Ali aga miri puntarje, pregovarja jih, da Osman pravo ravna, ker je on car, a vsi drugi sužnji. Janjičarji izjavljajo, da se niso spuntali proti carju, nego proti krivim svetnikom ki „mladem detetu“ krivo svetujejo; pošljejo nekatere izmed sebe k sultanu, da jim izroči Dilaverja pašo in učitelja hodžo, katera mu posebno krivo svetujeta. Osman jim obeča, da ne pojde v Meko, a druge volje da jim ne izpolni.

XVII. Noč je črna. Car kliče k sebi vezire in paše. Šest zaupnih svetnikov svetuje Osmanu. Odločiti imajo, kaj je storiti. V zboru vlada velika nesloga. Dilaver je za to, da se car maščuje, Husain za to, da oprostí puntarjem.

Osman posluša Husaina. — V isto dôbo, po noči, pokliče Mustafina mati Dauta k sebi. Mišlila je, okoristiti se s puntom ter svojega sina posaditi na prestol. Daut (David) bil je Bošnjak. Zaplenili so ga mladega Turki. Bil je izredno lep ter je po ženskah dosegel vse časti in milosti. Poturčil se je, postal vezir in je imel sestro Mustafino za ženo. Mustafina mati oduševljuje ga, naj se postavi puntarjem na čelo; potem bo Mustafa sultan in ko ta umre, bodo Dautova deca sultani.

XVIII. Janjičarji zberó se v skupščini in zakonodajci trdé, da, kdor stare zakone ġazi, kakor Osman, za carja ni. Na skupščino pridvi ves besen Daut, začne še bolj puntati janjičarje, uverja, da mora na prestolje zopet priti Mustafa. Na to udarijo puntarji najprej na dvor Dilaverja paše, toda brezuspešno, ter se napotijo proti carskemu dvoru.

XIX. Vsa vojska se je spuntala in Osmanov prestol se maje. Dilaver paša, da reši svojega gospodarja, preobleče se v derviša in hiti s svojimi Anatolci carju na pomoč. Pesnik tu pripoveduje, kako je Dilaver dobil v dvoboju s perzijskim kraljevičem Hajdarjem lepo Begum. Čuvši, da se je Dilaver preoblekel v derviša, udarili so nanj spaholjani (plačani turški konjeniki), na čelu jim Derviš ter ga ubili. Dilaver boril se je hrabro. Ko je zvedela za smrt Di-

laverjevo Begum, ide iskat telesa svojega dragega, najde ga vsega razsekanega in prosi Derviša, da jej da mrtvega Dilaverja. Ko je slišal te grozote Osman, ki se je med tem skril v dvorec Sinan paše izven Carigrada, ukrepa, kako bi pomiril puntarje. Toda prepozno! Puntarji so posekali Ali ago, Husain pašo, hodžo in druge odlične pristaše Osmanove. Mustafa so osvobodili iz saraja, kjer je bil zaprt; ujamajo Osmana ter ga dovedo na grdem konji na sodišče pred Mustafom.

XX. Mustafa zaukaže, da vržejo Osmana v Jedi kulo. Osman oplakuje svojo usodo in usodo turškega carstva, da so njega, prvorojeno dete Ahmetu, zavrgli in s tem pokopali i carstvo Osmana so potem vlekli okolo Carigrada, grdili ga in psovali ter mu smrdljive stvari pred nos podtikali. Ta sramota je same Turke toliko užalila, da se jim je jel smiliti Osman. Vodečim Osmana gologlavega in v kratki obleki, javi Daut odmetnikom, da na povelje Mustafe carja zadavijo Osmana, kar se je tudi zgodilo dne 20. maja 1622.

„Osmanu“ nedostajata dva speva, XIV. in XV. Kritiki so mnogo ugibali, kaj je temu vzrok. Jedni so rekli, da je ta speva uničila državna oblast; drugi, da ju je pesnik pred smrtjo sam sežgal; tretji, da je pesnik dajal posamne speve na posodo in da sta se tako

dva izgubila; drugi pa so zopet trdili, da sta ta speva propala pri velikem potresu v Dubrovniku leta 1667. V novejšem času se je tudi dokazovalo, da je Gundulić zložil najprej dva samostalna eposa, „Osmana“ in „Vladislava“ ter ja hotel pozneje združiti v jeden sam epos, a tudi ta trditev ni obveljala. Bodi temu že kakorkoli, „Osman“ je in ostane biser hrvatske književnosti, velečastno pesniško delo, s katerim bi se mogli ponašati največji geniji sveta.

Sodobnik in prijatelj Gundulićev, odličen kot pesnik in rodoljub, je bil Gjona Palmotić. Rojen v Dubrovniku l. 1606. iz odlične rodovine, bavil se je že v mladosti s pesništvom in zložil že precej latinskih pesmij, ko ga je Gundulićeva slava napotila, da se je poprijel hrvaščine in jel v njej pisati. Palmotić je bil izredno nadarjen pesnik in je gledé plodovitosti in hitrosti v produkciji daleč nadkrilil Gundulića, dasi je ta zopet veliko večji, originalnejši in genijalnejši od Palmotića. Kakor Gundulić, tudi ni Palmotić doživel visoke starosti. Umrl je že l. 1657., deset let pred velikim potresom, ki je razrušil slavni Dubrovnik.

Palmotić je za Gundulićem najodličnejši književnik dubrovniški. Posnemal je Gundulića, samo predmete umotvorom ni zajemal toliko iz slovanstva nego iz klasiških literatur. Zložil je mnogo krasnih pesmij, spisal celo vrsto dram in

zaključil ter ovenčal svoje delovanje z religioznim eposom „Kristijado“. — Za spoznavanje Palmotićevega pesniškega značaja, postavljam semkaj prelepo njegovo pesem „Dubrovniku“:

Rasti, rasti, o slobodni
Dubrovniče, rasti večje;
Rasti, nebu grade ugodni,
Na velike česti i sreće.

Hvar, Šibenik, Zadar ravni,
Kotor, Trogier, Split hrabreni,
Tvoj će vazda ures slavni
U velikoj držat cieni.

Dalmatinskih svieh gradova
Svietla kruna ti ćeš biti,
Adrijanska sva voda ova
Dvorit će te i častiti.

Malo velim; tvoja slava
Prostriet će se i tvâ dika
Priko slavnih svieh država
Slovinskoga od jezika:

Od Adrije bistra mora
Do ledena mora okolo,
Svu tegobu višnjih dvora,
Gdi željezno drži kolo,

Pored glasom neumrlime
Svud hvaljeno i čestito
Tvê slobodno slavno ime
Živjeti će vjekovito.

Tebe Goti, Švedi i Dani,
Bojni Ugri i Moravi,

Lešci, Moški, Pomerani
U mnogoj će hvalit slavi.

Bulgar, Bošnjak, Hrvat bojni
Dizat će te do nebesi,
I svi puci neizbrojni
Naš kojiem se jezik resi.

Rasti, rasti, o slobodni
Dubrovniče, rasti veće;
Rasti, nebu grade ugodni
Na velike česti i sreće.

Toda Palmotić ni bil samo duhovit lirik, ki je umel v dovršeno obliko ulivati najnežnejša in najvelečastnejša čustva, bil je tudi znamenit in jako produktiven dramatik. Po svojem značaju se delé Palmotičeve drame v patrijotiške, latinsko-italijanske in grške. Patrijotiške so štiri drame in sicer: „Pavlimir“, „Captislava“, „Bisernica“ in „Danica“. V vsaki teh dram proslavlja pesnik Dubrovnik. Po ti tendenci se odlikuje osobito prva imenovanih dram, zatorej naj navedemo nje vsebino: Pavlimira, unuka nekdanjega kralja Radoslava, kateri je živel v prognanstvu v Rimu, pozvali so vsi slovanski bani, da zasede prestol. Pavlimir se odzove temu povabilu, ali na potu se mu potopé radi nevihte vse ladje, samo njegova ostane. Z ljudmi, kolikor jih ni ponesrečilo, jadra v gruško luk, kjer stopi na kopno, da razgleda deželo. Od strani posluša in gleda,

kako se zbirajo pastirji, da gredó v cerkev, ker se baš slavi obletnica, odkar je sv. Hilari pogubil zmaja v Epidavru in utemeljil krščanstvo. Naslednik svetemu Hilariju je Srdj, kateri živi v sramoti s svojo netjakinjo Margarito. V drugem dejanju odhaja mladina v cerkev, na Pavlimir se od strani pojavi s svojo družbo. Vsem ugaja narod, priroda in kraj. Pavlimir pravi, da ostane ondu. Skoro se vrnejo pastirji in ž njimi Srdj iz cerkve. Pavlimir se razodene in Srdj se veseli tega prihoda. Narod pa se upre zoper Pavlimira, češ, da ne želi, da mu prihajáč odvzame svobodo in neodvisnost. Tudi zbor odobrava s svojo pesmijo narodovo izjavo. V tretjem dejanju miri Srdj pastirje in narod, češ, da je želja sv. Hilarija, kateri se mu je prikazal v viziji, da ostane Pavlimir tu in da bo on mesto slavno povzdignil. Narod se da pregovoriti in se pobota s Pavlimirom. Srdj prorokuje prihodnjost Dubrovnikovo. Mesto se dviga, poslanci slavnega plemena prihajajo, da se poklonijo Pavlimiru. — Takisto je tudi „Captislava“ polna patrijotizma dubrovniškega, celo vseslovenskega, dasi brez historiske realnosti. — „Biserica“ je nadaljevanje „Captislave“, „Danici“ pa je pesnik zajel snov iz Ariostovega epa „Orlando furioso“. Dasi ima ta drama zgodovinske hibe, vendar je pojav „Danice“ v dubrovniški drami posebno znamenit, ker se je pesnik spomnil domače

zgodovine ter prvi uvel znana imena kralja Ostoja, bana Hrvoja, despota Gjorgje, vojvode Janka Svilojevića i. t. d. v hrvatsko gledališče. — V drugo vrsto dram sodijo one, v katerih Palmotić dramatizuje epizode iz latinskih in italijanskih klasikov. Te so: „Natjecanje Ajača in Ulisa za oružje Ahilovo“, „Došašće Eneja otcu Anhizu“, „Lavinija“, „Helena ugrabljena“, „Armida“ in „Alčina“. V vsaki teh dram si je pesnik izbral kako moralno tezo, da dokaže nje resničnost v dejanju igre. — Tretjo vrsto Palmotićevih dram tvorijo one, v katerih pesnik dramatizuje grške pripovedke. Tu sem spadata drami „Ahil“ in „Ipsipila“. Prvoimenovana drama se odlikuje po posebni krasoti. Pesnik pripoveduje, kako sta Ulis in Dijomed izpoznala Ahila, kateri je živel na otoku Skiru med hčerami kralja Nikomeda in kako sta ga prevarila in odvela pred Trojo.

Najznamenitejše delo Palmotićevo je njegova epopeja „Kristijada“. Hoteč zapustiti potomcem dokaz svoje sposobnosti kot epik in dokaz svoje religioznosti, odločil se je Palmotić, da v eposu v velikem slogu opeva Kristusovo delovanje, njegovo trpljenje in njegovo smrt. Da bi ga razvrstitev gradiva preveč ne zamudila, držal se je jednakega dela Italijana Vide in ustvaril velečastno pesem, ki zavzema za „Osmanom“ prvo mesto v dubrovniški literaturi.

Dôba propadanja do Kačića.

Gundulić in Palmotić pomenjata višek dubrovniške literature. Do njijine pesniške višine se ni povzel nobeden njijinih naslednikov, kaj je za njima prišlo, nosi pečat propadanja. Dubrovniška književnost jela tako hitro gnevati, to so prouzročili razni okoliši. Jede prvih je pač ta, da je l. 1667. velik potres skor do tal razrušil ponosni Dubrovnik in prouzročil silen materijalen udarec, kateri mesto ni nikda več prebolelo. Da take razmere niso ugodne za pesniško delovanje, je naravno. A tudi v drugih mestih niso bila več ugodna tla za uspevanje nežne cvetke narodnega duha, za razvoj pesništva. Benetke so jele nasprotovati narodnosti nemu gibanju v podrejenih jim mestih boječ se da bi to pospeševalo teženje za neodvisnostjo in samostalnostjo. Vrh tega pa so jeli tudi jezuovitje silno nasprotovati hrvatskemu pesništvu in vse te okolnosti so uplivale, da je dubrovniška literatura po Gunduliću izgubila svoj narodni pomen in ker je zaostajala za predniki tudi v umetniškem oziru, izgubila je kmalu vso važnost. Odličnejši možje te dôle so bili: Horacij Mažibradić, lirski pesnik; Valentin Valović, ostersatirik; Ivan Gučetić († 1667) ljubezniv pesnik; Andrej Zmajević (* 1626. † 1697) odličen cerkven zgodovinar; Vladjo

Menčetić († 1665) epik in Šiško Menčetić († 1682) dramatik; — Vinko Pucić, lirik in dramatik; Jakobica in Gjorgje Palmotić (okolu l. 1670); Šiško Gundulić (* 1634, † 1682), sin Ivana Gundulića, jako nadarjen lirik in dramatik; Petar Toma Bagašinović († 1686); Ivan Luka Antica (* 1630, † 1688) duhoviti pisatelj veselih iger; — Petar Bošković Anton Gledjević in drugi.

Kakor se časih iz ugašajočega ognja dvigne svetla iskra, tako je to dobo propadanja, dobo bližajoče se tmine razsvetil sveži talent, Ignacij Gjorgjić, rojen dné 8. februvarja 1675 l. v Dubrovniku. Jedva je Gjorgjić završil šole, začel je objavljati prvence svoje in ker se je držal izgleda trubadurjev in rad tudi satire zlagal, zameril se je na vse strani, tako da je star še le 22 let zapustil rodno mesto in šel v Rim, kjer je vstopil v jezuitski red. Sedem let je bival Gjorgjić v samostanu, potem pa je izstopil in se vrnil v Dubrovnik, kjer je dlje časa živel samotno utopljen v razne študije. L. 1706., v starosti 31 let, vstopil je Gjorgjić v benediktinski red in postal opat v Meledi, kjer je umrl 31. januarja 1737. l.

Gjorgjić je zložil mnogo ljubavnih pesmij, več elegij in epigramov, devet eklog, komično povest v verzih „Marunko“, tragedijo „Judita“ (nepopolna) in preložil prvo knjigo Vergilove

Aeneide. Gjorgjić je jedan najgenijalnejših dubrovačkih pesnikova. Njegova dela imaju vsa svojstva dovršenih umotvorova in da jih ne ka-
tu in tam prisiljena dovtipnost, znak propa-
dajočega ukusa, mogel bi se Gjorgjić meriti
celo z Gundulićem. Za vzgled naj služi pesen
„Ljubav“:

Ako ljubiti nepravo je,
Ako ljubav grih je u sebi:
Grih je nebo, i sve što je
Zamiernije nač' pod nebi;

Jer sve ljubav svemoguća
Stvori, da sve ljubiti ima;
Po ljubljenu vlast živuća
Podana je sviem stvarima.

Zemlja nebu ljubav nosi,
Sunce zviezdama, koje obsiva,
Mjesec more, kê zanosi,
More žalim', kê celiva.

Po Gjorgjićevo smrti nastala je gosta-
tema, katere ni razsvetlila nobena zvezda,
dokler se ni pojavil Andrija Kačić-Miošić
(1690—1760), ki je s svojo knjigo „Razgovor
ugodni naroda slovinskoga“ udaril temelj novi
dobi hrvatske književnosti, ki je prav v naših
letih v najlepšem cvetu.



Oznanila.

Národno knjigarno in trgovino s papirjem
in z vsemi pisalnimi in risalnimi potrebščinami
priporoča

ANTON ZAGORJAN

v Ljubljani, v „Slov. Matice“ hiši
na Kongresnem trgu št. 7.

V zalogi ima po večini vse novejšje slovenske
in druge knjige zlasti:

Vse knjige „Narodne tiskarne“ v prvi vrsti
JURČIČEVE ZBRANE SPISE zvezek po 60 kr.,
vez. 1 gld.

Vse knjige „Slovenske Matice“ in **Dra-
matičnega društva.**

Gregorčičeve poezije

- I. zvezek po 1 gld. 20 kr., eleg. vez. 2 gld. — kr.
II. „ 1 „ — „ 1 „ 60 „

Gestrinove pesmi „Izza mladih let“ po 80 kr.,
eleg. vez. 1 gld. 30 kr.

Najnovejše delo **Aškerčevo:**

 „**Izlet v Carigrad**“  20 kr.

Janežič-Bartlov nemško-slovenski in Janežič-
Hubadov slovensko-nemški slovar po 3 gld., vez.
3 gld. 50 kr.

Wolfov slovar.

—>: **Šolske knjige.** <—

Knjižice s podobami za mladino l. t. d., l. t. d.

Fini pisarniški in pisemski papir v legah in
kasetah.

Vse šolske potrebščine.

Naročila izvršujejo se točno in vestno.

— Blago je solidno in ceno. —

MATIJA GERBER

(Josip Gerber)

na Kongresnem trgu šte. 4 v Ljubljani

priporoča slavnemu občinstvu

svojo veliko in dobro urejeno

knjigoveznico

v katerej more dela solidno in po jako nizkih cenah izvrševati. — Nadalje priporoča svojo veliko izber

slovenskih in nemških molitvenikov, svetih podob, rožnih venoev
itd., itd.

Šolskega orodja

kakor pisank in risank, ki se rabijo tukaj, risalnih blocks, risalnih desk, svinčnikov, črnih, pisalnih plošč in črtalnikov itd.

Za šolske biblijoteke:

Ivan Tomšič: *Knjižnica slovenske mladine*, zvezek 1—3. obsegajoč: *Dragoljubci*, *Peter Rokodelčič*, *Sreča v nesreči*; Markič: *Pripovedke za mladino*. P. S. Sekolov: *Narodne pripovedke* in Fr. Nedeljko: *Don Kišot iz la Manche*.

Vselej najnovejše

v rezbarskih izdelkih, galanterijskem blagu, pleteninah in igračah, izprehodnih palicah, otročjih vozičkih, potnih košarah, in drugih popotnih potrebščinah, parfumerijah, bijouterijah, za kadenje potrebnih stvaréh in raznih predmetih z godbo ponuja po jako nizkih cenah na debelo in drobno

Filijala
Opatija.

Fr. Stampfel

Premijirano
Dunaj 1890.

v Ljubljani na Kongresnem trgu v „Tonhalle“
kjer je stalo preje gledališče.

Utemeljitelj Kočevske domače industrije.

Opazka. Velika izber razpel (britkih marter) jako umetno rezljana, dalje zaloga najboljših in najcennejših tabačnih pip.

Ivan Bonač

knjigoveznica

Šelenburgove ulice št. 6

Ljubljana.

Ustanovljeno 1842.

Priporočava preč. duhovščini in p. n. občinstvu vse v najino stroko spadajoče delo v mestu in na deželi kot priznано reelno fino delo in najnižje cene.

Ceniki na zahtevo.

Prekupcem posebno priporočava oljnate barve v ploščevinastih pušicah.

Ceniki zastonj.

Brata Eberl

črkoslikarja

tovarna oljnatih barv, firneža in laka
v Ljubljani

za frančiškansko cerkvijo v g. J. Vilharja hiši št. 4.

Edina največja zaloga izvrstnega Bartl-ovega

izvirnega

Karbolineja

ki je jako vspešno sredstvo za ohranjenje lesa proti guj-lobi in glivam.

Priporočava tudi maščobe za konjska kopita in usnje.

Opozarjava na naše izdelke izložene v obrtni dvorani v dež. muzeji

„Rudolfinum“.

Pleskarska obrt za stavbe in meblje.

Ceniki zastonj.

Ceniki na zahtevo.



Najboljše in najcenejše
nože za dijake
prodaja

Josip Kolar
nožar

v Šelenburgovih ulicah št. 6 v Ljubljani.



Fran Čuden

urar v Ljubljani

Glavni trg, nasproti mestni hiši

(popreje v Slonovih ulicah)

(Podružnica v Trbovljah)

Priporoča sl. občinstvu ter posebno preč. duhovščini svojo
bogato zalogo

švicarskih zlatih, srebrnih in nikelnastih žep-
nih ur, stenskih ur z nihalom, ur z budilnikom,
verižic, prstanov, uhanov

in vseh v to stroko spadajočih stvari po najnižjih cenah.

Popravila izvršujejo se natančno pod poroštvom. — Zu-
nanja naročila se hitro izvršujejo po pošti.

Ceniki so vedno na razpolaganje zastonj in franko.

NARODNA TISKARNA

v Ljubljani

vzprejema v tisek vsakojake tiskovine

↔ po najnižji ceni. ↔

Iz zaloge priporoča sledeče knjige in zvezke :

Jurčičeve zbrane spise.

I. zvezek: Deseti brat. Roman.

2. zvezek: I. Jurij Kozjak, slovenski ja-
ničar. Povest iz 15. stoletja domače zgodovine. —
II. Spomini na deda. Pravlјice in povesti iz slo-
venskega naroda. — III. Jesenska noč mej slo-
venskimi polharji. Črtice iz življenja našega na-
roda. — IV. Spomini starega Slovenca ali črtice
iz mojega življenja.

3. zvezek: I. Domen. Povest. — II. Jurij
Kobila. Izvirna povest iz časov lutrovske reforma-
cije. — III. Dva prijatelja. — IV. Vrban Smu-
kova ženitev. Humoristična povest iz narodnega
življenja. — V. Golida. Povest po resnični do-
godbi. — VI. Kozlóvska sodba v Višnji gori.
Lepa povest iz stare zgodovine.

4. zvezek: I. Tihotapec. Povest iz domačega
življenja kranjskih Slovencev. — II. Grad Rojinje.
Povest za slovensko ljudstvo. — III. Klošterski
žolnir. Izvirna povest iz 18. stoletja. — IV. Dva
brata. Resnična povest.

5. zvezek: I. Hei mestnega sodnika. Izvirna
zgodovinska povest iz 15. stoletja. — II. Nemški
vápét. Povest. — III. Sin kmetskega cesarja.
Povest iz 16. stoletja. — IV. Lipe. Povest. — V.
Pipa tobaka. Pov. — VI. V vojni krajini. Povest.

6. zvezek: I. Sosedov sin. — II. Moč in pravica. — III. Telečja pečenka. Obraz iz našega mestnega življenja. — IV. Bojim se te. Zgodovinska povest. — V. Ponarejeni bankovci. Povest iz domačega življenja. — VI. Kako je Kotarjev Peter pokoro delal, ker je krompir kradel. — VII. Črtica iz življenja političnega agitatorja.

7. zvezek: I. Lepa Vida. Roman. — II. Ivan Erazem Tatenbah. Izviren historičen roman iz sedemnajstega veka slovenske zgodovine.

8. zvezek: I. Cvet in sad. Izviren roman. — II. Bela ruta in bel denar. Povest.

9. zvezek: I. Doktor Zober. Izviren roman. — II. Mej dvema stoloma. Izviren roman.

10. zvezek: I. Rokovnjači. Zgodovinski roman. — II. Moj prijatelj Jamralec. — III. Šest parov klobas. — IV. Po tobaku smrdiš. — V. Ženitev iz nevošljivosti

11. zvezek: I. Tugomer. Tragedija v petih dejanjih. — II. Berite Novice! Vesela igra v jednem dejanji. — III. Veronika Deseniška. Tragedija v petih dejanjih. — IV. Pripovedne pesmi.

Zvezek po 60 kr., eleg. vezan po 1 gld. Pri vnanjih naročilih velja poštšina za posamični nevezani zvezek 5 kr., za vezani 10 kr. Dijaki dobé Jurčičeve „Zbrane spise“ po 50 kr. izvod, ako si naroče skupno najmanj 10 izvodov.

Dr. Valentina Zarnika zbrani spisi.

I. zvezek: Životopis dr. V. Zarnika. — Ura bije, človeka pa ni! — Maščevanja usode. — Razni spisi: Iz državnega zbora. — Pisma slovenskega turista.

Broširan 50 kr., elegantno vezan 1 gld.

Razne knjige.

1. **Blôdne duše.** Roman. Češki spisal Václav Beneš Třebizsky. Preložil Ivan Gornik. Mala 8^o, 523 strani 70 kr.

2. **Otci in sinovi.** Roman. Ruski spisal J. S. Turgenjev. Preložil Ivan Gornik. Mala 8^o, 357 strani 50 kr.

3. **Undina.** Spisal André Theuriet, poslovenil Vinko. Mala 8^o, 143 strani 20 kr.

4. **Vilênski Brodnik.** Spisal Emile Souvestre, prevel Muhoder. Mala 8^o, 82 strani 15 kr.

5. **Dnevnik.** Spisal Ludovik Halévy, poslovenil Vinko. Mala 8^o, 95 strani 15 kr.

6. **Ukrajinske dume.** Češki spisal E. Jelinek. Poslovenil Podvidovski. Mala 8^o, 84 strani 15 kr.

7. **Časnikarstvo in naši časniki.** Spisal * * * Stat nominis umbra. Mala 8^o, 19 pól 40 kr.

8. **Dubrovski.** Povest. Spisal A. S. Puškin, poslovenil J. P. Mala 8^o, 122 str. 25 kr.

9. **Nov.** Roman. Spisal I. Turgenjev, poslovenil M. Malovrh. Mala 8^o, 32 pól 70 kr.

10. **Razne pripovedke.** *Najgrozovitejša muka peklena.* Spisal Catulle Mendès; prevel Vinko.

— *Ulomci.* Spisal Sevnican. — *Silvestrov otročiček.* Kalifornska povest. Spisal Bret Harte, poslovenil Vinko in *Uničeno življenje.* Češki spisal Stroupežnický, preložil Vinko. Cena 40 kr.

11. **Pariz v Ameriki.** Roman. Francoski spisal René Lefebvre. Poslovenil * * * Stat nominis umbra. Mala 8^o, 535 strani 50 kr.

12. **Ivan Zbogar.** Zgodovinski roman. Spisal Charles Nodier, poslovenil J. Kržišnik. Mala 8^o, 198 strani 25 kr.

13. **Junak našega časa.** Roman. Spisal M. Lermontov, posl. J. P. Mala 8^o, 204 str. 40 kr.
14. **Selski župnik.** Roman. Spisal L. Halévy, poslovenil Vinko. Mala 8^o, 203 str. 25 kr.
15. **Knez Srebrjani.** Roman. Spisal grof A. K. Tolstoj, posl. J. P. Mala 8^o, 600 str. 70 kr.
16. **Za dragocenim korenom.** Povest iz življenja kitajskih pogozdnikov. Spisal A. J. Maksimov. Poslovenil J. P. Mala 8^o, 141 str. 20 kr.
17. **Dve povesti.** *Med knjigami in ljudmi.* Češki spisal S. Čeh, preložil I. Skalar. — *Doktor Holman.* Božična povest. Ruski spisal M. Boján, preložil I. J. Štefanov 25 kr.
18. **Štiri novele.** Mala 8^o, 30 kr.
19. **Izlet v Carigrad.** Spisal A. Aškerc. Mala 8^o, 20 kr.

V isti zalogi sta izšla in se dobivata po znižani ceni še sledeča zvezka:

I. zvezek, ki obsega: *Stenografija*, spisal dr. Ribič. — *Životopisje*, spisal Bož. Rajč — *Prešern*, *Prešerin* in *Preširen*, spisal Fr. Levstik. — *Telečja pečenka*, novela, spisal J. Jurčič. — *N. Machiavelli*, spisal dr. Ribič. — *Pisma iz Rusije*, spisal dr. Celestin. — *Trštvo z grozdom na Ruskem*, spisal dr. J. Vošnjak. — *Čegava bode*, novelica, spisal J. Ogrinec. — 15 kr.

V. zvezek, ki obsega: *Meta Holdenis*, roman, francoski spisal Vik. Cherbuliez, poslovenil Davorin Hostnik. — 25 kr.



LJUBLJANSKI ZVON.

Leposloven in znanstven list.

Letnik XIII.

Izhaja vsak mesec v elegantni obliki na štirih polah ter stane naročilo za celo leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr.

Po deželah zunaj Avstrije stane Ljubljanski Zvon 5 gld. 60 kr.

Posamezni zvezki se oddajajo po 40 kr.

Za dijake za celo leto gld. 4.—.

V zalogi so in se dobivajo še naslednji zvezki Ljubljanskega Zvona prejšnjih letnikov:

Letnik	II. nevezan		3 gld.	— kr.
»	III. nevezan		3 »	— »
»	V. nevezan		3 »	— »
»	VI. nevezan		3 »	— »
»	VII. nevezan		4 »	— »
»	VIII. nevezan		4 »	— »
»	IX. nevezan		4 »	— »
»	X. nevezan		4 »	— »
»	XI. nevezan		4 »	60 »
»	XII. nevezan		4 »	60 »

Letnik I. in IV. sta nam že pošla.

Platnice za posamezni letnik
stanejo 75 kr.



Beležnica.



